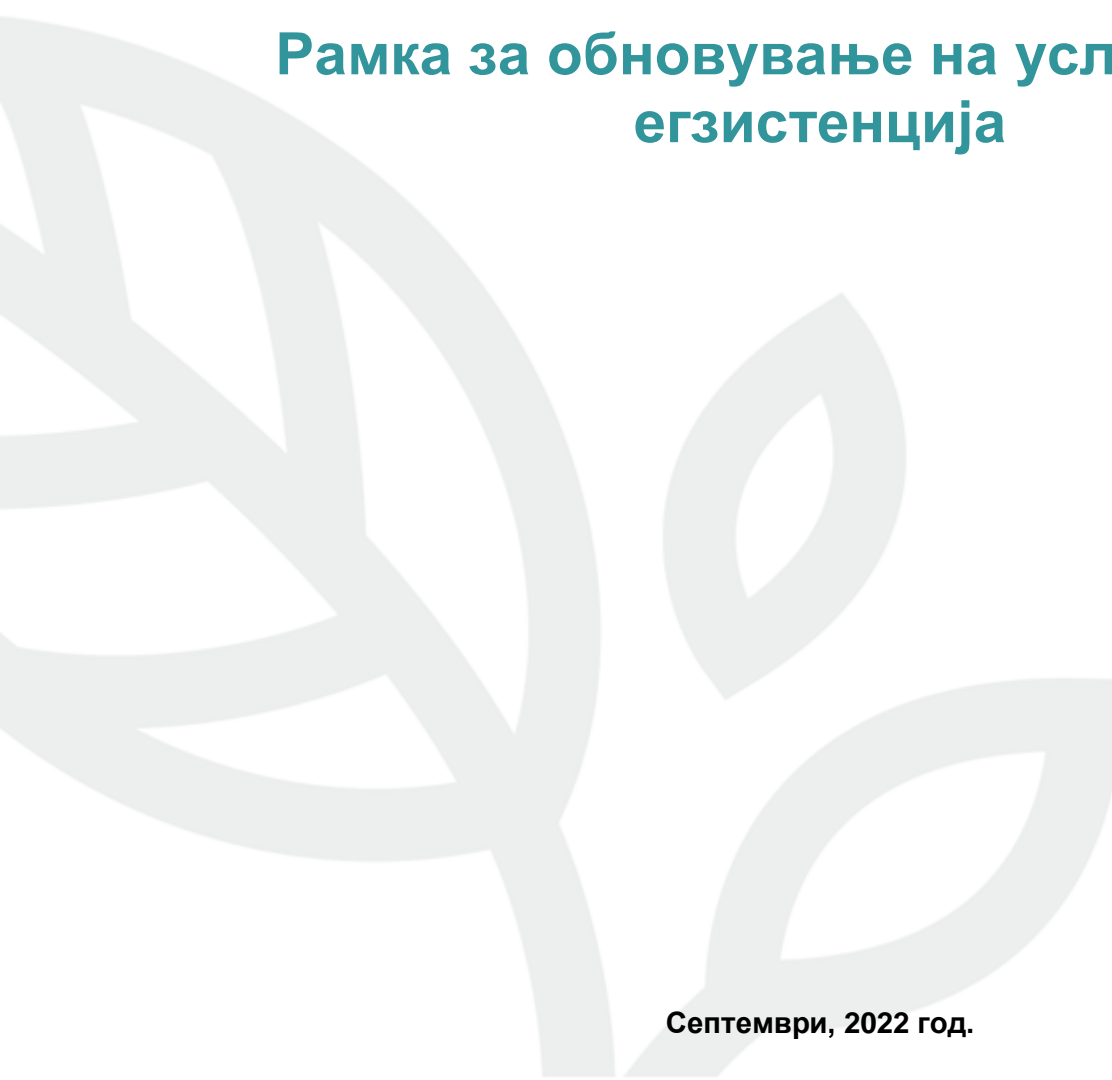

Национални енергетски ресурси Скопје АД, Северна Македонија

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА – ПРОЕКТ ЗА РЕГИОНАЛНА ГАСИФИКАЦИЈА

Рамка за обновување на условите за егзистенција

Септември, 2022 год.

ДЕТАЛИ ЗА ПОДГОТОВКА И ИЗДАВАЊЕ НА ДОКУМЕНТОТ:

Верзија	Дата на издавање	Опис
1	26 јули 2022 год.	Нацрт за разгледување од страна на ЕБОР
2	31 јули 2022 год.	Втора нацрт верзија за разгледување од страна на ЕБОР и клиентот
3	17 август 2022 год.	Трета нацрт верзија за разгледување од страна на клиентот
4	13 септември 2022 год.	Финален извештај за објавување

СПИСОК НА КРАТЕНКИ

Чл.	Член
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ОВЖС	Оцена на влијанието врз животната средина
ЕИБ	Европска инвестициска банка
ОВЖССА	Оценка на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти
ЕСС	Еколошки и социјален стандард (на ЕИБ)
РОЕ	Рамка за обновување на условите за егзистенција
ПОЕ	План за обновување на условите за егзистенција
НЕР	Национални енергетски ресурси Скопје АД
НВО	Невладина организација
НТР	Нетехничко резиме
ЛЗП	Лице засегнато од проектот
ДЗП	Домаќинство засегнато од проектот
ЕИП	Единица за имплементација на проектот (на НЕР)
БИ	Барање за изведба (на ЕБОР)
РСМ	Република Северна Македонија
ПАЗС	План за ангажирање на засегнатите страни

ОДРЕКУВАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТ

Овој документ е подготвен од страна на Ecoline International Ltd. (Бугарија, www.ecoline-int.org) за единствена употреба на Европската банка за обнова и развој и Националните енергетски ресурси АД Скопје (Северна Македонија - клиентот) во согласност со општо прифатените консултантски принципи, буџетот и договорените задачи. Ecoline International Ltd. не презема никаква одговорност кон друга страна во однос на документот, или што произлегува од или во врска со овој документ и/или неговата содржина. Некои информации во документот се обезбедени од трети страни и се проверени или потврдени од страна на Ecoline International Ltd., освен ако не е поинаку наведено во документот

РЕЧНИК

Присилно раселување	Влијание предизвикано од стекнување со земјиште поврзано со проектот или од ограничување на пристапот до земјиштето или природните ресурси. Влијанијата опфатени со „присилно раселување“ вклучуваат „физичко раселување“ (раселување или губење на засолниште) и „економско раселување“ (губење на средства или пристап до средства што доведува до губење на извори на приход или средства за живот). Раселувањето се смета за <i>присилно</i> кога засегнатите поединци или заедници немаат право да одбијат откуп на земјиште што резултира со раселување (на пр. во случај на експропријација или ограничувања за користење на земјиштето врз основа на еминентни домени и населби во кои купувачот може да прибегне кон експропријација)
Лице засегнато од проектот (ЛЗП)	Лице или бизнис што се соочува со физичко или економско раселување.
Краен датум:	Датум пред кој користењето на проектната област ги прави жителите/корисниците на истата подобни да се категоризираат како ЛЗП.
Компензација	Плаќање во готовина или натура за средство што треба да се стекне или да влијае на проектот по цена на замена. Ова обично се подразбира дека ги вклучува сите форми на компензација, вклучително и обезбедувањето на заменливо земјиште и домување. Компензацијата треба да се користи само во контекст на загуба на средства. Истата не ги вклучува надоместоците платени или обезбедени во однос на разни непријатности кои не се директно поврзани со губење на имот или ранливост, ниту пак треба да вклучува надоместоци или активности за враќање на средствата за егзистенција.
Трошоци за замена	Вредноста е утврдена како правична компензација за земјиштето врз основа на неговиот продуктивен потенцијал, трошоците за замена на куќите и објектите (тековната објективна пазарна цена на градежни материјали и работна сила без амортизација или одбитоци за спасен градежен материјал) и пазарната вредност на станбеното земјиште, земјоделските култури, дрвја и други стоки.
Додаток	Готовина платена во однос на загуби или расходи поврзани со раеселување, освен загубите на средства (ако се разликува од „компензација“). На пример, движечки „додаток“ може да им се плати на ЛЗП кои треба да се преселат како резултат на откупот на земјиштето од проектот.
Имање право	Низа мерки што опфаќаат компензација во готовина или во натура, враќање на приходот, помош за трансфер, замена на приход и раселување кои се должат на ЛЗП, во зависност од природата на нивните загуби, за да се врати нивната економска и социјална основа.
Постапка за поплаки	Постапла усогласена со националниот закон и барањата на ЕБОР и ЕИБ, локалните регулативи или административни одлуки за да им се овозможи на сопствениците на имот и другите ЛЗП да ги поправат прашањата поврзани со стекнување, компензација или други аспекти на раселување.
Домаќинство	Сите луѓе кои живеат заедно како единствена општествена единица. Тие се идентификувани во пописот како инструмент за нивно препознавање и легитимност да добијат компензација, рехабилитација и помош во рамките на проектот.
Услови за егзистенција	Целосен опсег на средства што поединците, семејствата и заедниците ги користат за да заработат за живот, како што се платите од вработување; готовински приход остварен преку претпријатие или преку продажба на производи, стоки, ракотворби или услуги; приход од изнајмување од земјиште или простории; приход од жетва или сточарство, удел од жетва или сточарско производство; самопроизведени стоки или производи што се користат за размена; стоки или производи за самоконзумирање; храна, материјали, гориво и стоки за лична или домашна употреба или трговија кои потекнуваат од природни или заеднички ресурси; пензии и разни државни надоместоци.
Обновување на условите за егзистенција	Специфични надоместоци или активности наменети за поддршка на напорите на ЛЗП да ги вратат нивните услови за егзистенција на нивото пред проектот. Пожелно е обновувањето на условите за живот да се разликува од компензацијата. Мерките за обновување на егзистенцијата обично вклучуваат комбинација од готовина или други надоместоци и активности за поддршка како што се обука, земјоделска помош или подобрување на бизнисот.
Ранливо домаќинство	Домаќинство кое може несразмерно да страда или да се соочи со ризик дополнително да биде маргинализирано од ефектите од раселувањето, како што е домаќинството кое живее под прагот на сиромаштија; домаќинства со жени на чело со помалку од двајца возрасни лица кои остваруваат приход; големо домаќинство со четири или повеќе деца под 18

години; домаќинство со членови со посебни потреби; стари лица без поддршка од семејството.

ЛЗП кое може да се легализира

ЛЗП кое нема регистрирана сопственост или други права на сопственост на погоденото земјиште и/или соседната зграда/средство, но е законски подобно да го добие тоа според силата на законот (вклучувајќи ги вообичаените и традиционалните права признати според националните закони).

ЛЗП кое не може да се легализира

ЛЗП кое нема законско право или побарување на засегнатото земјиште и соседниот имот што тој/таа го зазема и користи.

СОДРЖИНА

1	ВОВЕД.....	Error! Bookmark not defined.
2	ПРЕГЛЕД НА ПРОЕКТОТ	Error! Bookmark not defined.
2.1	Образложение на проектот	Error! Bookmark not defined.
2.2	Проектни капацитети	Error! Bookmark not defined.
2.3	Поврзани објекти и активности.....	Error! Bookmark not defined.
2.4	Дизајн решенија за минимизирање на физичкото и економското раселување	Error! Bookmark not defined.
2.5	Статус на проектот за стекнување со земјиште.....	Error! Bookmark not defined.
3	ПРАВНА РАМКА	Error! Bookmark not defined.
3.1	Применливи закони и регулативи на Северна Македонија.....	Error! Bookmark not defined.
3.2	Барања на ЕБОР	Error! Bookmark not defined.
3.3	Барања на ЕИБ	Error! Bookmark not defined.
3.4	Анализа на јазот.....	Error! Bookmark not defined.
4	ПОТРЕБИ ЗА ПРОЕКТНО ЗЕМЈИШТЕ И ПОТЕНЦИЈАЛНИ ВЛИЈАНИЈА НА РАСЕЛУВАЊЕТО	Error! Bookmark not defined.
4.1	Потреби за проектно земјиште	Error! Bookmark not defined.
4.2	Влијание на физичкото раселување	Error! Bookmark not defined.
4.3	Влијание на економското раселување	Error! Bookmark not defined.
5	СТРАТЕГИЈА ЗА КОМПЕНЗАЦИЈА И ЗА ОБНОВУВАЊЕ НА УСЛОВИТЕ ЗА ЕГЗИСТЕНЦИЈА	Error! Bookmark not defined.
5.1	Клучни принципи	Error! Bookmark not defined.
5.2	Подобност и краен датум.....	Error! Bookmark not defined.
5.3	Матрица за право	Error! Bookmark not defined.
6	КОНСУЛТАЦИИ СО ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ.....	Error! Bookmark not defined.
6.1	Консултации со кои е запознаена подготовката на РОЕ	Error! Bookmark not defined.
6.2	Објавување информации.....	Error! Bookmark not defined.
6.3	Консултации со засегнатите страни за откуп на земјиште и обнова на условите за егзистенција	Error! Bookmark not defined.
7	МЕХАНИЗАМ НА ПОПЛАКИ.....	Error! Bookmark not defined.
8	ДОГОВОРИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА И БУЏЕТ	Error! Bookmark not defined.
8.1	Одговорности.....	Error! Bookmark not defined.
8.2	Времетраење	Error! Bookmark not defined.
8.3	Трошоци и буџет за имплементација на проектот	Error! Bookmark not defined.
8.4	Градење на капацитети за испорака на РОЕ и ПОЕ.....	Error! Bookmark not defined.
9	МОНИТОРИНГ И ИЗВЕСТУВАЊЕ	Error! Bookmark not defined.
Анекс 1.	Откуп на земјиште за интерконекцијата по категорија на користење на земјиштето	55
Анекс 2.	Откуп на земјиште за делница Свети Николе-Велес по категорија на користење на земјиштето	56
Анекс 3.	Образец на поплака	58

СПИСОК НА ТАБЕЛИ И СЛИКИ

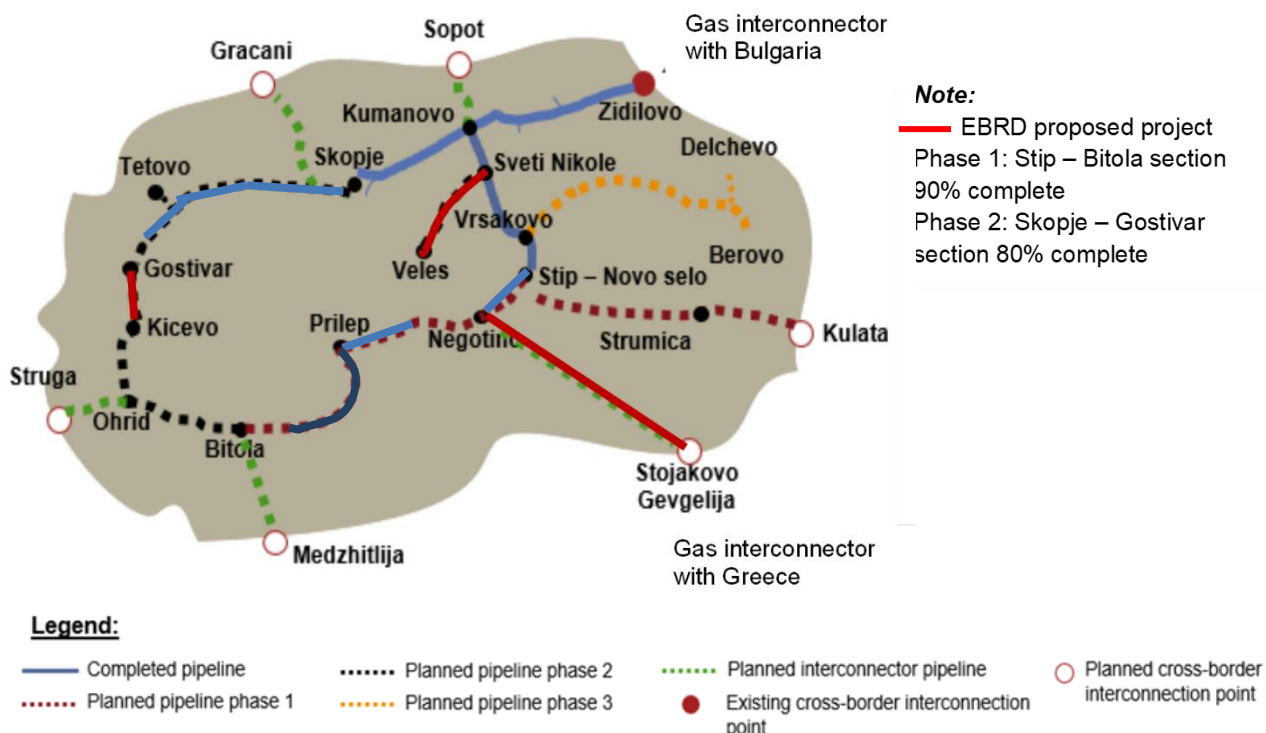
Табела 1. Клучни закони и регулативи на Северна Македонија за откуп на земјиште и физичко и економско раселување	13
Табела 2. Анализа на јазот во раселувањето: законодавството на Северна Македонија наспроти ЕБОР и барањата за откуп на земјиште од ЕИБ.....	21
Табела 3. Потребни за проектно земјиште	31
Табела 4. Прелиминарна матрица за право	38
Табела 5. Консултации во рамките на откупот на земјиштето и планот за обновување на егзистенцијата.....	45
Табела 6. Детали за контакт на НЕР за прашања или поплаки поврзани со откуп на земјиште	49
Табела 7. Организационски договори за РОЕ/ПОЕ	50
Табела 8. Привремен распоред за имплементација за ПОЕ	52
Слика 1. Шематска локација на компонентите на проектот, Северна Македонија	6
Слика 2. Карта на интерконекциска рута на Северна Македонија.....	9
Слика 3. Локација на македонскиот и грчкиот дел од интерконекцијата.....	9
Слика 4. Карта на рутата на делницата Свети Николе-Велес	10
Слика 5. Индикативна карта на маршрута на делница Гостивар-Кичево. Error! Bookmark not defined.	
Слика 6. Шема на градежен коридор за делница Свети Николе-Велес	30
Слика 7. Коридор за работа и одржување и ограничени зони 1 и 2 за гасовод.....	35

1 ВОВЕД

Национални енергетски ресурси АД Скопје¹ (НЕР или „Друштвото“) е македонска државна компанија одговорна за мрежата за пренос на гас во земјата, која планира да изгради три подземни гасоводни делови („Проектот“) во Северна Македонија (**Слика 1**):

- делница од 67 километри во Северна Македонија од интерконекцијата Грција-Северна Македонија,
- делница од 28 км Свети Николе-Велес и
- делница од приближно 35 км Гостивар-Кичево².

Финансирањето за проектот се бара од меѓународните финансиски институции, вклучително Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) и Европската инвестициска банка (ЕИБ - за македонскиот дел од интерконекцијата Грција-Северна Македонија) (заедно „заемодавачите“).

Извор: Прилагодено од Националната стратегија за гасификација на Република Македонија, Министерство за економија, Република Македонија. 2018³.

Слика 1. Шематска локација на компонентите на проектот, Северна Македонија

Проектот е усогласен со Националната стратегија за развој на енергијата на Северна Македонија⁴ (2019). Трите делници се дел од планот за гасификација на државата, чија реализација беше структурирана во три фази. Во текот на изминатите четири години, НЕР напредуваше со изградбата на гасоводи од Фаза 1 и неодамна започна со делници од Фаза 2. Тековниот проект е дел од Фаза 2 од плановите за развој на гасоводната мрежа на земјата.

¹ Веб-страницата на компанијата е <https://mer.com.mk/en-US/ForUs/ZaMer>.

² Како што трасата повторно се усогласува, должината на делот може да се промени.

³ https://www.energy-community.org/dam/jcr:436db091-3b1c-43c1-8dbb-66fcee79cfc/INFWS052018_FYRM.pdf

⁴ Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година. https://economy.gov.mk/Upload/Documents/Adopted%20Energy%20Development%20Strategy_EN.pdf

Бидејќи проектот вклучува финансирање на „гринфилд“ делници од гасоводот, на истиот му беше доделена „Категорија А“ според ЕБОР за животна средина и социјална политика (2019 година)⁵. Ова значи дека проектот подлежи на оценка на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти (ОВЖС) и партиципативен процес на објавување и консултации, вклучително и 120-календарско објавување на пакетот еколошки и социјални (ЕС) документи на проектот.

Еколошките и социјалните документи развиени за компонентите на проектот открија дека тој нема да предизвика физичко раселување⁶, но може да предизвика влијанија на економско раселување поврзани со губење на средства или пристап до средства и ограничено користење на земјиштето. Затоа, овој документ, *Рамката за обновување на условите на егзистенција* (РОЕ), е изработен со цел да ги претстави принципите, целите, процедурите и насоките за избегнување, минимизирање, ублажување и компензирање на влијанијата од економското раселување поврзани со изградбата на предложените делови од гасоводот. Таа поставува рамка за понатамошен развој на поединечни проектни планови за обновување на егзистенцијата (ПОЕ) за секоја делница.

РОЕ е подготвена во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ и националното законодавство за откуп на земјиште и раселување како што е опишано во **Дел 3**.

РОЕ се потпира на наодите од националните документи за оценка на влијанието врз животната средина и социјалните аспекти подготвени за компонентите на проектот, проектната документација и консултациите со НЕР за проектирање/еколошки и социјални консултации одржани во јуни-јули 2022 година. Дополнително, РОЕ се потпира и на Геодетските елаборати за интерконекцијата и делницата Свети Николе-Велес⁷ подготвени од НЕР за поддршка на експропријација на земјиште според националното законодавство и другите плански документи на НЕР за откуп на земјиштето. Со оглед на тоа што делницата Гостивар-Кичево е во фаза на престојување, оваа РОЕ подетално ја разгледува интерконекцијата и делницата Свети Николе-Велес, а делницата Гостивар-Кичево се разгледува на високо ниво (доколку деталите за делницата се познати од август 2022 година). Документите за животна средина и социјални работи за делницата Гостивар-Кичево ќе бидат објавени во подоцнежна фаза, откако ќе се изработат, а оваа РОЕ соодветно ќе се ажурира и повторно ќе се објавува дополнителни 120 дена.

2 ПРЕГЛЕД НА ПРОЕКТОТ

2.1 Образложение на проектот

Северна Македонија има ограничени домашни извори на енергија и нејзината енергетска зависност од увоз е 63,7%⁸. Комбинацијата за производство на електрична енергија во Северна Македонија се состои од главно застарено производство на јаглен (29,3%), нафта (38,7%) и природен гас (10,8%). Обновливите извори на енергија обезбедуваат 13,5% од енергијата во земјата.

Во однос на снабдувањето со гас, Северна Македонија има единствена рута за увоз со Бугарија и е 100% зависна од увоз. За да ја зголеми безбедноста на снабдувањето, Северна Македонија воспостави цели за развој на други рути за снабдување со гас, диверзификација на изворите на енергија, префрлување на почисти извори на енергија и развој на мрежи за пренос

⁵<https://www.ebrd.com/news/publications/policies/environmental-and-social-policy-esp.html>.

⁶ Тековното престојување на делницата Гостивар-Кичево има за цел да избегне секакви станбени згради (види Дел 2.2). Нејзинот конечен дизајн треба да се разгледа за да се потврди дека не е предизвикано физичко раселување.

⁷ 1) Гео-Кат инженеринг. 2020 година. 2) Гео-Кат инженеринг. 2021 година. 3) Геодетски елаборат за Гостивар-Кичево изготвен во 2012 година е застарен и ќе биде ажуриран од НЕР во подоцнежна фаза

⁸ Државен завод за статистика, Енергетски биланси 2020 година: https://www.stat.gov.mk/pdf/2021/6.1.21.60_mk.pdf

на гас за да се подобри интеграцијата на енергетската инфраструктура на земјата⁹.

Проектот претставува важен дел од плановите за гасификација на земјата, при што интерконекцијата со Грција е витална компонента. Проектот ќе:

- Асистира при подобрување на квалитетот на воздухот во регионот преку пренасочување на производството на енергија кон почисти горива во населените индустриски области во земјата;
- Пружи поддршка на мерките за енергетска ефикасност на земјата преку намалена загуба на енергија за греење; и
- Придонесе за енергетската безбедност на Северна Македонија преку овозможување поодржлив енергетски микс и со развивање на нејзината гасна инфраструктура.

2.2 Проектни капацитети

Проектните капацитети опфаќаат подземни цевководи со различен дијаметар и објекти на земја, како што се блок станици¹⁰, мерни станици¹¹, станици за чистење¹², вентили за притисок¹³, единици за катодна заштита¹⁴, приклучоци и други неопходни структури за да се обезбеди транспорт на гас. Покрај тоа, проектот веројатно ќе има потреба од создавање на привремени пристапни патишта до градилиштата, места за поставување и складирање на градежни материјали и конструкции и потенцијално градежен камп во случајот кај интерконекцијата.

Делницата за интерконекција во Северна Македонија започнува кај селото Идомени на границата со Грција и оди до градот Неготино (**Слика 2 и Слика 3**). Се планира да биде цевковод со дијаметар од 700 мм и должина од околу 67 км. Интерконекцијата исто така содржи станици за чистење, вентил за притисок, блок станици и единици за катодна заштита. Анализата на алтернативите беше спроведена за време на Физибилити студијата подготвена од НЕР во јануари 2019 година, за да се идентификува оптималната траса на гасоводот.

Грчкиот дел од интерконекцијата опфаќа изградба на подземен цевковод за пренос на гас под висок притисок со дијаметар од 750 мм, долг 55 км што поминува помеѓу Неа Месимврија во Грција и границата Грција/Северна Македонија (**Слика 3**). Вклучува и поставување на гранична мерна станица, блок вентили и други видови објекти на грчка територија. Грчката делница не е дел од проектот што ЕБОР го разгледува за финансирање.

---

⁹ Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија до 2040 година. https://economy.gov.mk/Upload/Documents/Adopted%20Energy%20Development%20Strategy_EN.pdf

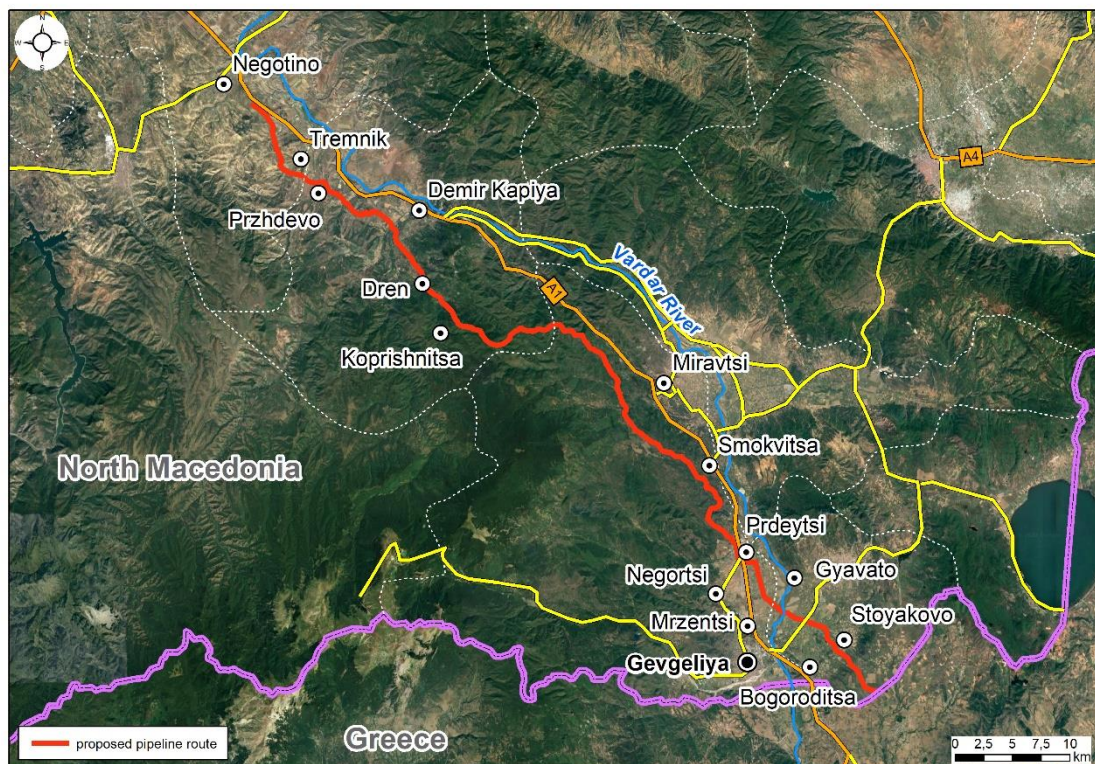
¹⁰ Блок станиците се состојат од блок вентили. Блок вентилот е дел од цевководен систем кој го контролира протокот; со блок вентили операторите можат да изолираат кој било сегмент од водот за работи на одржување.

¹¹ Мерната станица е уред кој се користи за континуирана и симултана анализа на количината и квалитетот на природниот гас што се транспортира во цевковод.

¹² Станицата за чистење е елемент кој овозможува ефикасен начин за чистење на цевката без да се прекине протокот на гас..

¹³ Вентилите за притисок се уреди кои го регулираат притисокот на гасот во цевководите до потребните вредности..

¹⁴ Единиците за катодна заштита се инсталации кои користат мала електрична струја за да спречат корозија на металните цевководи. Корозијата е природен процес при кој материјалите (обично металите) постепено се уништуваат со хемиска или електрохемиска реакција со нивната околина..

Извор: Ecoline International врз основа на информациите на НЕР.

Слика 2. Карта на рутата на инетрконекијата на Северна Македонија

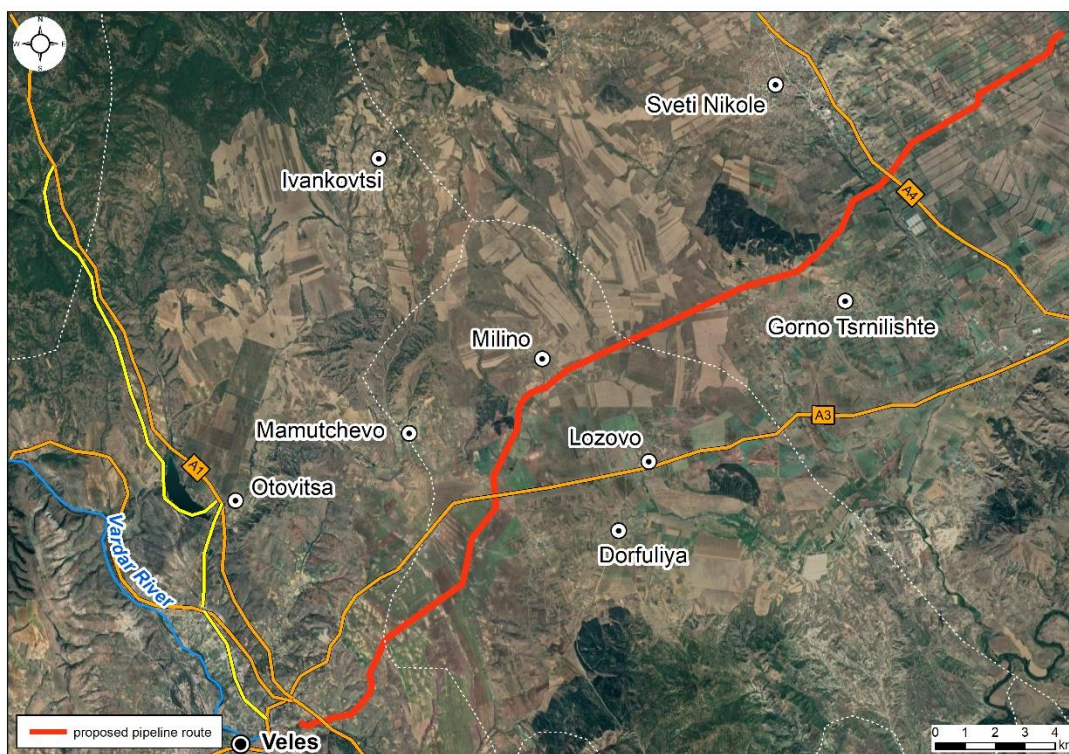
Извор: Прилагодено од Националната стратегија за гасификација на Република Македонија, Министерство за економија, Република Македонија. 2018¹⁵.

Слика 3. Локација на македонскиот и грчкиот дел од интерконекијата

¹⁵https://www.energy-community.org/dam/jcr:436db091-3b1c-43c1-8dbb-66fcee79cfc/INFWS052018_FYRM.pdf

Делницата Свети Николе-Велес (слика 4) ќе биде магистрален гасовод во должина од 28 километри со дијаметар од 200 мм. Ќе започне со поставување блок-станица на околу 6 километри источно од градот Свети Николе што ќе ја поврзе со постојниот гасовод во Свети Николе. Ќе продолжи југоисточно и ќе заврши во близина на градот Велес со уште една блок-станица. Проектот на цевководот предвидува и поврзување од 386 метри кон градот Свети Николе, две станици за чистење, две мерни станици, единици за катодна заштита и други потребни објекти. Делницата ќе донесе гас во централниот индустриски регион кој сè уште многу се потпира на нафтени продукти и се соочува со големи проблеми со загадувањето на воздухот.

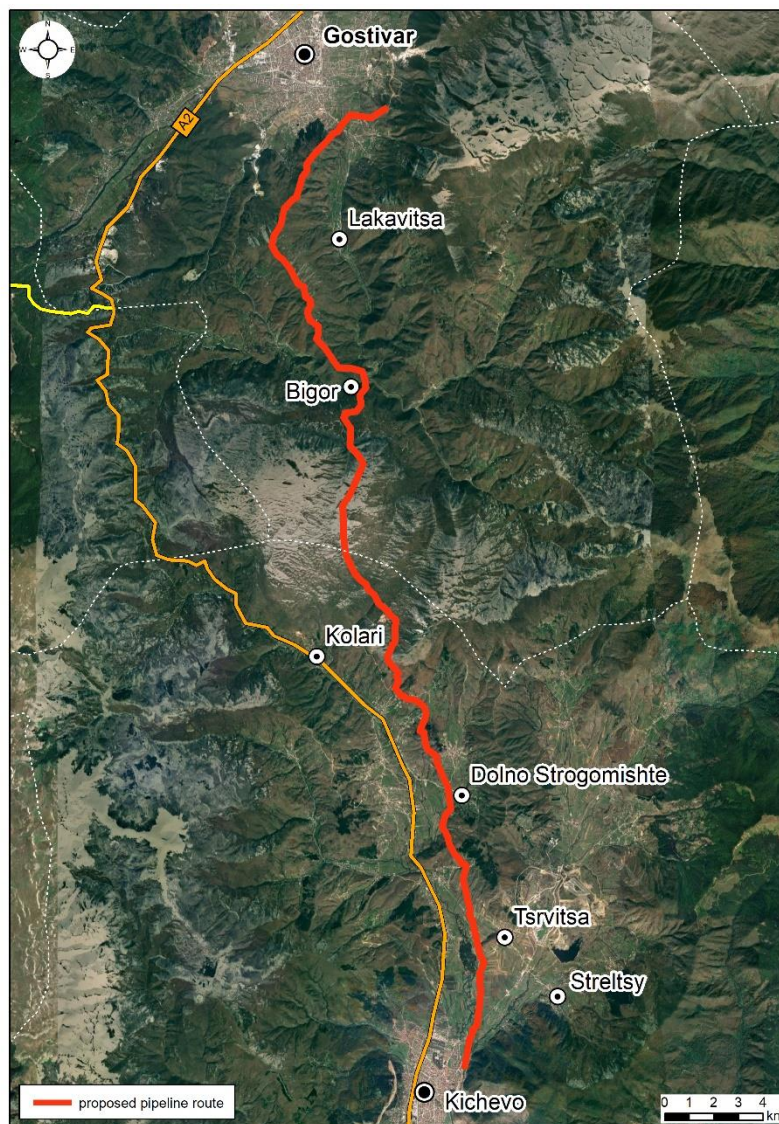

Извор: Ecoline International врз основа на информациите на НЕР.

Слика 4. Карта на маришутата на делницата Свети Николе-Велес

Делницата Гостивар-Кичево (**Слика 5**) ќе биде долга околу 35 км, со гасовод со дијаметар од 500 мм. Надземните објекти опфаќаат четири блок станици и два приклучоци на постојните гасоводи. Предложениот гасовод ќе донесе гас во станбениот, комерцијалниот и индустрискиот сектор во општина Кичево кои моментално се потпираат на цврсти горива, неефикасно користење на електрична енергија (претежно на јаглен) и нафтени деривати. Оваа делница е важен столб за носење гас на југозапад од земјата (градовите Охрид, Струга и Ресен), завршувајќи го обрачот со Битола и планираната интерконекција со Албанија. Гасоводот ќе се поврзе со делницата Скопје-Тетово-Гостивар која е во изградба и е завршена 80%.

Делницата Гостивар-Кичево е проектирана во 2010 година како дел од поголемиот проект – Лот 5. Скопје-Тетово-Гостивар-Кичево (**слика 1**). Околу 40-50% од делницата Гостивар-Кичево во моментот се препроектира од НЕР со цел да се избегне физичко раселување на луѓето во јужниот дел на гасоводот и влијанија врз биодиверзитетот во неговиот северен дел.

Извор: Ecoline International врз основа на информациите на НЕР.

Слика5. Индикативна карта на марирутата на делницата Гостивар-Кичево

Трите предложени цевководи ќе се вкрстуваат во надземна инфраструктура (моторни патишта, железнички линии, надземни далноводи и системи за наводнување), подземна инфраструктура (на пр. подземни електрични кабли, постоечки нафтови/гасводи, телекомуникациски кабли, цевки за водоснабдување/канализација) и водни тела (реки, потоци, канали).

Изградбата на делницата Гостивар-Кичево се очекува да започне кон средината на 2023 година; почетокот на градежната фаза за две други делници е закажан за почетокот на 2023 година. Градежните активности за секоја делница се очекува да траат околу две години.

2.3 Поврзани објекти и активности

Другите планирани проекти за развој на гас во Северна Македонија може да се сметаат за „поврзани објекти“¹⁶ во врска со овој проект и затоа треба да се усогласат со принципите наведени во оваа РОЕ.

2.4 Дизајн решенија за минимизирање на физичкото и економското раселување

Избегнувањето на физичко раселување беше еден од главните критериуми што се користеа за распоредување на рутите и придружните објекти. Други принципи беа да се максимизира искористувањето на државното земјиште додека се минимизира откупот на земјиште од приватни сопственици/закупвачи на земјиште и да се избегнат чувствителни еколошки и социјални рецептори (како што се повеќегодишни насади, жаришта за биолошка разновидност, станбени области/населби и културно наследство сајтови).

На пример, трасата Гостивар-Делница Кичево беше скратена и беа вклучени неколку отстапувања од првичниот проект од 2010 година за да се избегнат влијанија врз објектите кои беа идентификувани по 2014 година¹⁷. Понатамошното повторно усогласување на оваа траса е во тек со цел да се избегне физичко раселување поради неодамна изградените куќи и да се минимизираат влијанијата врз биолошката разновидност.

При разгледувањето на четири алтернативни правци за делницата Свети Николе-Велес, НЕР и проектантите избегнаа станбени области, се обидоа да ја постават трасата низ државното или земјоделското земјиште со ниска продуктивност надвор од областа наменета за градба. Кога тоа беше невозможно, трасата беше усогласена со граничните линии или рабовите на земјишните парцели за да се избегне „напуштено“ земјиштето и да се минимизира влијанието врз насадите/посевите.

Што се однесува до интерконекцијата, на крајот беше избрана најдолгата алтернативна рута за да се избегне или минимизира влијанието врз различните еколошки и социјални рецептори. Дополнително, беа направени мали измени на рутата која беше водена од раселувањето и социјалните фактори.

2.5 Статус на проектот за стекнување земјиште

Од јуни 2022 година, процесот на планирање на откупот на земјиштето за проектот беше започнат само за интерконекцијата. Геодетски елаборат изготвен за интерконекцијата е испратен до Агенцијата за катастар на недвижности на Северна Македонија на разгледување и одобрување.

Изработен е и Геодетски елаборат за делницата Свети Николе-Велес, но се уште не е доставен до Агенцијата.

Стариот геодетски елаборат за делницата Гостивар-Кичево (од 2010 година) ќе се ажурира откако ќе се потврди новата траса (врз основа на размислувањето дека физичкото раселување треба да се избегне и земјиштето во државна сопственост да се користи колку што е можно повеќе).

Како таков, процесот на вреднување на имотот и договарање за компензации не е започнат.

¹⁶ Еколошка и социјална политика на ЕБОР (2019): објекти или активности кои не се финансирани од ЕБОР како дел од проектот, но кои според мислењето на ЕБОР се значајни во одредувањето на успехот на проектот или во производството на договорени резултати од проектот. Тоа се нови објекти или активности: (i) без кои проектот не би бил остварлив и (ii) не би бил изграден, проширен, спроведен или планиран да се изгради или спроведе доколку проектот не постоеше.

¹⁷ РИНА. Регионален проект за гасификација - Северна Македонија [делници Гостивар-Кичево и Свети Николе-Велес]. Извештај за оцена на животната средина и социјалната средина. Доц. Бр. P0020349-H3 Рев. 0 – септември 2020 година.

3 ПРАВНА РАМКА

3.1 Применливи закони и регулативи на Северна Македонија

3.1.1 Права на сопственост и класификација на земјиштето во Северна Македонија

Во Северна Македонија земјиштето може да биде во сопственост на државата (Република Северна Македонија (РСМ), општините или градот Скопје или правни и физички лица. Под-облиците на правото на сопственост вклучуваат ко-сопственост и заедничка сопственост. Други права на сопственост на земјиште вклучуваат право на службеност, право на долготраен закуп, колатерално право и право на стварно оптоварување¹⁸.

Земјиштето се дели на i) плодно земјиште, ii) неплодно земјиште и iii) земја под вода¹⁹. Секое од нив е дополнително категоризирано според „катастарска култура“ во однос на методите и можностите за користење на земјиштето за производствени цели.

Плодното земјиште се однесува на полиња, оризови полиња, градини, овоштарници, лозја, ливади, пасишта, шуми, циновски трски и мочуришта.

Неплодното земјиште вклучува природно неплодно земјиште (на пр. карпи, камени гроздови, итн.) и вештачки неплодно земјиште, кое се однесува на „земјиште за градење“ за кое е усвоена урбанистичка/просторно планска документација или проект за проектирање на инфраструктурата²⁰. Земјиштето за градење се дели на изградено и неизградено земјиште. Градежното земјиште опфаќа земјиште под згради, дворови, патишта и железници и други линеарни инфраструктурни објекти, гробишта, верски објекти итн.

Земјиштето под вода вклучува земјиште и под проточни води (потоци и реки) и стоечки води (природни и вештачки езера и мочуришта).

3.1.2 Резиме на клучните закони и прописи

Законодавството на РСМ опфаќа голем број правни акти за регулирање на користењето на земјиштето, откупот на земјиштето/преносот на правата на сопственост на земјиштето, ограничувањата за користење на земјиштето и поврзаните компензации за засегнатите страни. Клучните важечки закони и регулативи се накратко разгледани во табелата подолу.

Табела 1. Клучни закони и регулативи на Северна Македонија за откуп на земјиште и физичко и економско раселување

Правни акти	Клучни прашања поврзани со откупот и раселувањето на земјиштето
Устав на Република Северна Македонија (РСМ)	Уставот гарантира правна заштита на сопственичките права, заштита на земјиштето и природните ресурси од страна на државата и родова еднаквост во контекст на правата на сопственост.
Закон за сопственост и други недвижности („Службен весник на Република Македонија“ 18/01, 31/08), 92/08, 139/09 и 35/10)	Законот ги уредува правото на сопственост и другите стварни права (право на службеност, право на стварно оптоварување и сл.).
Закон за катастар на недвижности („Службен весник на РМ“ 55/13, 41/14), 115/14, 116/15, 153/15, 192/15, 61/16, 172/16 и 64/18)	Законот го уредува воспоставувањето и одржувањето на катастар на недвижности (запишување на сопственост и други права на недвижности, податоци за недвижности и други права и факти чие запишување е предвидено со закон). Ги утврдува принципите на катастарска класификација на земјиштето (по „катастарска култура“). Вклучува и

¹⁸ Закон за сопственост и други права на сопственост („Службен весник на Република Македонија“ 18/01, 31/08), 92/08, 139/09 и 35/10), член 170.

¹⁹ Ibid, член 76

²⁰ Закон за градежно земјиште („Службен весник на РМ“ бр. 15/15, 98/15, 193/15, 226/15, 31/16, 142/16 и 190/16 и „Сл. на Република Северна Македонија“ бр.275/19), член 2.

Правни акти	Клучни прашања поврзани со откупот и раселувањето на земјиштето
	одредби за управување со геодетски работи, премер на недвижности кои се вршат во служба на катастарот на недвижности, вреднување на имотот, надзор над геодетските работи што ги вршат овластени геодети и фирми за, како и статусот, организацијата, функционирањето и овластувањата на Агенцијата. за катастар на недвижности.
Правилник за начинот на катастарска класификација и утврдување и запишување на промена на катастарска култура и класа на земјиште („Службен весник на РМ 144/13, 149/17, 128/15, 95/15)	Правилникот дефинира начин за катастарска класификација на земјиштето и одредби за промена на катастарска култура, како и промена на класа на земјиште (само за земјоделско земјиште).
Закон за земјоделско земјиште („Службен весник на РМ“ 135/07, 17/08, 18/11, 42/11, 148/11, 95/12, 79/13, 106/13, 164/13, 39/14, 130/14, 166/14, 72/15, 98/15, 154/15, 215/15, 7/16, 39/16 и „Службен весник на РСМ“ 181/19)	Законот го регулира користењето, отуѓувањето, заштитата и пренамената на земјоделското земјиште (т.е. промена на катастарската култура и класата на земјиштето).
Закон за земјиште за градење („Службен весник на Република Македонија“ 15/15, 98/15), 193/15, 226/15, 31/16, 142/16, 190/16 и „Службен весник на РСМ“ 275 /19)	Законот ги уредува правата и обврските поврзани со земјиштето за градење (земјиште наменето за изградба на станбен, индустриски, комерцијален или инфраструктурен развој според просторно/урбанистичкото планирање или проектната документација на инфраструктурата). Законот ја разработува структурата на оваа категорија на земјиште, условите за користење на тоа земјиште, одредбите за управување со земјиштето, како и други прашања поврзани со оваа категорија на земјиште.
Закон за експропријација („Службен весник на Република Македонија“ 95/12, 131/12, 24/13, 27/14, 104/15, 192/15, 23/16 и 178/16)	Законот ја регулира постапката за стекнување (која се нарекува „експропријација“) на земјиште и средства (на пример, објекти) за проекти кои се од јавен интерес и придружните права за недвижности. Ги специфицира целите за кои земјиштето/средството може да се експроприра или да се ограничи во употреба. Проекти од јавен интерес се оние кои се опфатени со различни плански документи и за кои се смета дека се од стратешки и јавен интерес за земјата. Законот обезбедува листа на проекти од јавен интерес, а проектите за изградба на гасоводи спаѓаат во оваа категорија. Законот утврдува процедури за целосна експропријација (трајно стекнување), воспоставување службеност (нецелосна експропријација) и привремено заземање (давање под закуп) земјиште/средства. Исто така, се наведува дека компензацијата за стекнатото земјиште и средствата треба да се обезбеди во форма или на имот за замена или во готовина. Паричниот надоместок не може да биде помал од пазарната вредност на погодените имоти. Пазарната вредност на експроприраниот недвижен имот ја утврдува овластен проценител/геодет на имотот согласно Законот за процена. Кога друг недвижен имот се нуди како компензација за експроприраното средство, тој треба да биде блиску до вредноста на ова средство.
Закон за облигационите односи („Службен весник на Република Македонија“ 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09, 161/09, 123/13 со подоцнежни измени)	Законот бара да се обезбеди компензација во готово на формалните правни сопственици на земјиште и средства (или оние чии права се препознатливи според националните закони) за штети или загуби настанати како резултат на пристап на инвеститори/изведувачи (или други) на земјиште или спречување пристап до земјиштето. и/или средства. Надомест се обезбедува откако веќе настанале штетите и/или загубите.
Закон за процена („Службен весник на Република Македонија“ 115/10, 158/11, 185/11, 64/12, 188/141, 104/15, 153/15, 192/15 и 30/16)	Законот ги уредува областите, условите и методите за вршење на проценката, предметите на оценување; постапките за полагање стручен испит, издавање или одземање на лиценцата за проценка, доделување задачи за проценка и надоместување на трошоците за извршената проценка, надлежноста, организацијата и работењето на Комората на вреднувачи на РСМ, како и други прашања поврзани со проценката.
Методологија за проценка на пазарната вредност на недвижностите („Службен весник на Република Македонија“ 54/12, 17/13, 21/13 и 142/14)	Регулативата ја дефинира постапката за вреднување на земјоделското земјиште кога има потреба од проценка на пазарната вредност на засегнатото земјиште и имот во рамките на постапката за експропријација.
Законот за вештачење („Службен весник на Република Македонија“ 115/10, 12/14, 43/14, 104/15, 148/15, 192/15 и 64/18)	Законот ја уредува постапката за вештачење, областите, условите и начинот на вршење на вештачењето. Содржи квалификации на субјекти кои вршат такви прегледи, одредби за пребројување итн.
Законот за управните спорови („Службен весник на Република Македонија“ 62/06,	Законот предвидува постапки за обезбедување судска заштита на правата и правните интереси на физичките и правните лица во судот преку управни

Правни акти	Клучни прашања поврзани со откупот и раселувањето на земјиштето
150/10 и „Службен весник на РСМ“ 96/19)	спорови.
Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Македонија“ 79/09, 36/11, 51/11, 166/12, 15/13, 79/13, 164/13, 187/13, 38/14, 44 /14, 116/14, 180/14, 33/15)	Законот вклучува одредби за исплати и услуги за социјална заштита на ранливите жители под различни околности.
Закон за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на РСМ“ 32/2020)	Законот ги определува целите на таквото планирање кое меѓу другото вклучува и обезбедување организирано и рационално користење на просторот, како и подобрување на условите за живот и работа на граѓаните.
Закон за градење („Службен весник на РМ“ 130/09, 124/10, 18/11, 36/11, 54/11, 59/11, 13/12, 39/12, 144/12, 25 /13, 70/13, 79/13, 137/13, 163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 149/14, 187/14, 44/15, 129/15 , 217/15, 226/15, 30/16, 31/16, 39/16, 71/16, 132/16, 35/18, 64/18 и 168/18 и „Службен весник на РСМ 244 /19 и 18/20)	Законот ги воведува општите барања за градежните работи, вклучително и потребните студии и премежки и работи за подготовка на локацијата, потребната проектна документација за добивање градежна дозвола, правата и обврските на учесниците во изградбата како и други важни прашања поврзани со градежните работи.
Правилникот за техничките услови и нормативи за безбеден транспорт на течни и гасовити јагледородороди со магистрални нафтоводи и гасоводи и со нафтоводи и гасоводи за меѓународен транспорт (Службен весник 26/1985)	Регулативата одредува зони на ограничено користење на земјиштето долж оперативните гасоводи.

3.1.3 Постапка за стекнување земјиште и други средства

Процесот на стекнување земјиште за проекти од јавен интерес е регулиран со Законот за експропријација. Законот ги разликува следниве видови процеси на стекнување земјиште применливи за инфраструктурни проекти од јавен интерес на национално ниво:

- **Целосна експропријација** е кога правото на сопственост на земјиштето и имотот на претходните сопственици ќе ги добие државата (РСМ), т.е. трајно откупување на земјиштето (чл. 9);
- **Нецелосна експропријација** (чл. 10) кога правото на сопственост или други права на сопственост врз земјиштето на претходните сопственици на земјиштето се ограничени на одреден временски период или на трајна основа; нецелосната експропријација вклучува, меѓу другото:
  - **Воспоставување право на службеност** за да се обезбеди изградба на објект од јавен интерес или функционирање на изградениот објект (чл. 10). НЕР ќе ја користи оваа опција за привремено откупување на земјиште за проектот;
  - **Привремено зафаќање на земјиште** на проектни локации/правци за спроведување на геолошки, геотехнички, хидролошки и други неопходни студии и истражувања (чл. 15);
  - **Привремено зафаќање на земјиште** кое е во непосредна близина на проектните локации/рути (чл. 17) за да се задоволат специфичните градежни потреби (поставување на градежната механизација, привремено складирање на конструкции и материјали, итн.); земјиштето до градилиштата може да биде привремено зафатено за период до две години.

Постапката за стекнување земјиште се состои од следниве чекори кои се детално опишани понатаму:

1. Подготовка на предлог за експропријација;
2. Инвентар и вреднување на земјиштето и средствата;
3. Известување за засегнатите сопственици и покана за сослушување;
4. Одлука за експропријација, вклучувајќи судска жалба(и) (ако е потребно);
5. Расправа по решението за експропријација;
6. Исплата на надоместок.

Подготовката на предлозите за експропријација се потпира на информации од различни студии, вклучувајќи, на пример студија за експропријација/геодетски извештај, кој обезбедува список на сите засегнати земјишни парцели, регистрирани средства (т.е. структури) и нивните сопственици/носители на права, како што е евидентирано во катастарот на недвижности. Предлогот за експропријација се доставува до „Управата за експропријација“ која е општинска канцеларија на Одделението за имотно-правни прашања на Министерството за финансии²¹ или до Државниот правобранител на РСМ.

Предлогот е поткрепен со следните документи (чл. 26, Закон за експропријација):

- (i) извадок од актот за просторно планирање или одобрен проект за развој на инфраструктурата;
- (ii) геодетски елаборат со податоци за имотите што треба да се експроприраат;
- (iii) понуда за компензација еквивалентна на пазарната вредност на засегнатиот имот утврдена од квалификуван проценител според Законот за проценка;
- (iv) имотен лист за имотот што се експроприра;
- (v) доказ дека фондот за компензација е достапен за имотот што треба да се експроприра;
- и
- (vi) други податоци поврзани со недвижноста и со сопственикот.

Откако органите на општината ќе го прифатат предлогот за експропријација, од подносителот бараат да префрли средства во висина на проценетата вредност на недвижниот имот што треба да се експроприра, на депозитна сметка.

Пописот на земјиштето и средствата и вреднувањето ги извршуваат овластени оценувачи од Бирото за судски вештачења. Пописот ќе обезбеди основни информации за погодените земјишни парцели (т.е. вкупна површина и површина што треба да се стекне, користење на земјиштето и категорија на земјиште) и сите средства лоцирани на него (структури, култури, дрвја, овошни насади, бизниси итн.). Пописот опфаќа имот регистриран во катастарот на недвижности како и нерегистриран. Пописот и вреднувањето на средствата се вршат истовремено со подготовката на Предлогот за експропријација. Со вреднувањето се утврдува пазарната вредност на имотот и оваа информација станува дел од Предлогот за експропријација. Експертите за инвентар и вреднување се ангажираат со ЛЗП во оваа фаза.

Известување за засегнатите сопственици и покана за рочишта: во рок од пет дена од добивањето на предлогот за експропријација, Управата за експропријација ги испраќа поединечните предлози за експропријација до засегнатите сопственици на средства/носители на права. Притоа, сопствениците/носителите на правата се информираат за висината на надоместокот и поединечно се поканети на расправа (т.е. индивидуална средба). Состанокот треба да се одржи во рок од 15 дена од приемот на Предлогот за експропријација од страна на сопствениците/носителите на средствата. На состанокот присуствува и иницијаторот за експропријација (т.е. НЕР). За време на состанокот може да се постигне **спогодбен договор за компензација**²². Иницијаторот за експропријација стекнува сопственост на експроприраниот имот во рок од осум дена од датумот на постигнување на договорот.

Меѓутоа, доколку не се постигне договор, додека сите документи се во ред, Управата за експропријација донесува Решение за експропријација, во рок од 30 дена од приемот на

²¹ Министерството за финансии е надлежно за спроведување на откупот на земјиштето од страна на Република Македонија (за проекти од јавен интерес).

²² Овој договор за исплата на компензација ќе се документира во Записникот од состанокот и ќе го содржи износот на надоместокот, рокот за исплата и сите податоци потребни за исполнување на обврските на иницијаторот за експропријација и поранешниот сопственик на имот/носител на правото. Договорот се смета за склучен кога двете страни ќе го потпишат записникот. Договорот е основа за запишување на правото на сопственост на иницијаторот за експропријација и е извршна исправа.

предлогот за експропријација од подносителот²³. Против ова решение носителот на правото на сопственост може да поднесе жалба до Управниот суд²⁴ во рок од 15 дена од приемот на Решението. Доколку нема жалба, Одлуката за експропријација станува правно обврзувачка. Оваа одлука содржи информации за правата на ЛЗП да се жалат до судот и така натаму.

Кога одлуката за експропријација ќе стане правосилна, Управата за експропријација мора да одржи втора расправа за Одлуката за експропријација во рок од осум дена за повторно да се разговара и да се утврди висината на надоместокот за секој погоден сопственик. Доколку се постигне договор, постапката за експропријација се финализира. Судот може да наложи посебно вреднување на имотот што ќе му биде предложено на сопственикот на средството/носителот на правото.

Плаќање на компензација: иницијаторот за експропријација (т.е. НЕР) ќе ја плати компензацијата или ќе обезбеди имоти за замена, во рок од 30 дена а) од потпишувањето на договорот за компензација, б) откако судската одлука во врска со компензацијата ќе стане правосилна, или в) по Одлуката за експропријација станува правно обврзувачка. За доцнење во плаќањето ќе важат каматни стапки. Плаќањата на физички и правни лица се вршат само преку банкарски сметки. Надоместокот за сите експроприирани средства и трошоците на постапката паѓаат на товар на страната што го иницира процесот на експропријација

3.1.4 Надомест поврзан со стекнување на земјиште и други средства

Според одредбите на Законот за експропријација, во случај на **целосна експропријација** (чл. 37-44) оние кои имаат формално законски права врз имотите имаат право на надомест по нивната пазарна вредност; ова вклучува земјиште, објекти и какви било други недвижни средства. Сопственикот на имотот што се експроприра има право на надоместок за сите растенија/посеви, засеани ниви, шуми на земјиштето и овошните насади, под услов тие да не се вклучени во пазарната вредност на земјиштето.

Законот, исто така, дозволува компензација на изгубената добивка/приход на засегнатите формални економски активности кои произлегуваат од раселувањето; економско раселување (губење на средства или пристап до средства што доведува до губење на извори на приход или средства за живот) како резултат на откуп на земјиште поврзано со проектот или ограничување на пристапот до природни ресурси.

Надоместокот не може да биде помал од пазарната вредност на погодените имоти и се проценува врз основа на неодамнешните пазарни трансакции во соседните области. Пазарната вредност на експроприраниот недвижен имот ја утврдува овластен проценител на имотот согласно Законот за процена. Надоместокот може да се обезбеди или во форма на имот за замена или во готово.

Кога друг недвижен имот се нуди како компензација за експроприраното средство, тој треба да биде блиску до вредноста на експроприраното средство. Националното право дозволува компензација за загубата на профит/приход преку засегнатите деловни активности, каде што таквото сценарио е предизвикано од процесот на експропријација.

Сопственикот на имотот што се експроприра нема право на компензација за инвестициите направени по доставувањето на **предлогот за експропријација** до сопственикот (чл. 40). Доколку преостанатиот (кој не е погоден) дел од погодената земјишна парцела стане недостапен, неодржлив за одгледување или економски интерес на сопственикот (т.н. „напуштено земјиште“), сопственикот може да побара целата парцела да се експроприра и

²³ Доколку сопственикот/носителот на правото не го примил предлогот за експропријација (бидејќи не бил пронајден / починал / бил во странство итн.) а во меѓувреме поминале 30 дена, Управата за експропријација му предлага на Адвокатската комора да назначи привремен застапник за сопственикот.

²⁴ Засегнатиот сопственик, исто така, може да избере да поднесе тужба до релевантниот управен суд (вклучувајќи и втора судска жалба до Вишиот управен суд). Законот за експропријација одредува рокови до кои управните судови одлучуваат по жалбите и предвидуваат казни за непочитување на овие рокови.

целосно да се надомести. Ова барање може да се поднесе **пред** да се постигне договорот и да стане правосилно **решението за експропријација**.

Надоместокот за засновање право на службеност вклучува надоместок за намалената пазарна вредност на засегнатото земјиште/средство и за штета настаната поради засновање право на службеност. Надоместокот се определува од случај до случај од овластен проценител на имотот согласно Законот за процена (чл. 45).

Надоместокот за привремено зафаќање на земјиштето се одредува според пазарната стапка на закуп за слично средство и времетраење на закупот. Доколку на сопственикот на средството му е предизвикана каква било штета преку ограничување на неговото/нејзиното право на сопственост на земјиштето, сопственикот има право да биде обештетен. Надоместокот на штетата во вакви случаи се утврдува од случај до случај од овластен вештак.

3.1.5 Помош на ранливите лица

Законодавството на Северна Македонија не предвидува посебни мерки поврзани со ранливите групи при откупот на земјиштето. Општинските центри за социјална работа можат да обезбедат одредена помош, според Законот за социјална заштита. Со овој закон се овозможува обезбедување на социјална помош и услуги на ранливите жители. Еден од важните аспекти на исплатите на социјална помош според законот го предвидува правото на лицето да биде наградено со еднократна финансиска исплата кога тоа лице ќе се најде во ситуација на ненадејна и привремена потреба, вклучително и обезбедување на домување каде што станбениот имот е изгубен.

Помошта од органите за социјална заштита може да се користи за да се одговори на потребите на лицата со попреченост, домаќинства со самохрани глави, домаќинства со ниски примања итн. Националното законодавство содржи збир на закони според кои на засегнатите лица може да им се помогне да го подобрат нивниот животен стандард (пристап за здравствена заштита, образование, лична документација, социјални станovi итн.) и овие закони може да се користат како основа за развој на идни акции за обновување на егзистенцијата, особено за ранливите групи.

Правна помош на ранливите лица според Законот за бесплатна правна помош ²⁵ може да им се обезбеди од адвокати од Министерството за правда и избрани здруженија на граѓани.

3.1.6 Ограничувања за користење на земјиштето за време на работата

Правилникот за технички услови и нормативи за безбеден транспорт на течни и гасовити јаглеводороди со главни нафтови и гасоводи и со нафтови и гасоводи за меѓународен транспорт (Сл. Весник 26/1985) ги наметнува следните ограничувачки (тампон) зони долж оперативните цевководи каде што се применуваат различни ограничувања за користење на земјиштето.

- Ограничувачка зона 1 – копнен коридор од 5 m од двете страни на оската на цевководот каде што е забрането да се одгледуваат растенија со корени подлабоки од 1 m и да се ора земјиште подлабоко од 0,5 m (чл.8);
- Ограничена зона 2 – копнен коридор од 30 месеци од двете страни на оската на гасоводот каде што е забрането да се градат станбени згради (чл. 9)²⁶;
- Ограничена зона 3 – копнен коридор од 200 m од двете страни на оската на гасоводот каде што треба да се почитуваат границите на густината на населеност (чл. 10)

²⁵ Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на РМ“ 161/09, 185/11, 27/14),.

²⁶ По исклучок од оваа одредба, станбените згради можат да се градат во зона потесна од 30 m доколку нивната изградба била веќе предвидена со урбанистичкиот план пред проектирањето на цевководот и доколку се применат посебни мерки за заштита. Притоа, најмалото растојание помеѓу станбената зграда и цевководот може да биде: а) 10 m за цевковод со дијаметар од 125 mm; б) 15 m за цевковод со дијаметар од 125 mm до 300 mm; в) 20 m за цевковод со дијаметар од 300 mm до 500 mm и г) 30 m за цевководи со дијаметар поголем од 500 mm (чл. 9 од Правилникот).

3.2 Барања на ЕБОР

ЕБОР бара овој проект да се усогласи со ЕБОР за животна средина и социјална политика (2019 година) и збир на специфични барања за изведба (БИ) кои ги покриваат клучните еколошки и социјални прашања. РОЕ ги зема предвид барањата на следните ПР на ЕБОР:

- БИ1: Проценка и управување со еколошките и социјалните ризици и влијанија;
- БИ5: Откуп на земјиште, присилно раселување и економско раселување; и
- БИ10: Откривање информации и ангажирање на засегнатите страни.

БИ1 на ЕБОР бара проценка на социјалните, вклучувајќи ги и ризиците и влијанието поврзани со откупот на земјиштето и развивање и спроведување на релевантните мерки за ублажување.

Клучните барања на БИ5 на ЕБОР се:

- избегнување или кога е неизбежно, минимизирање на присилното раселување со истражување на алтернативни проекти;
- ублажување на негативните социјални и економски влијанија од откупот на земјиштето или ограничувањата на користењето и пристапот на засегнатите лица до средствата и земјиштето преку: (i) обезбедување компензација за загубата на средства по цена на замена; и (ii) обезбедување дека активностите за раселување се спроведуваат со соодветно откривање на информации, консултации и информирано учество на засегнатите;
- обнова или каде што е можно, подобрување на средствата за живот и животниот стандард на раселените лица на нивото пред раселувањето; и
- подобрување на условите за живеење меѓу физички раселените лица преку обезбедување на соодветно домување, вклучително и обезбедување на престојот на местата за раселување.

БИ5 се применува кога раселувањето се смета за *присилно*, односно кога засегнатите поединци или заедници немаат право да одбијат откуп на земјиште што резултира со раселување. ЕБОР го толкува *присилното раселување* како физичко раселување (раселување или губење на засолниште) и економско раселување (губење на средства или пристап до средства што доведува до губење на извори на приход или средства за живот) како резултат на откуп на земјиште поврзано со проектот или ограничување на користење на земјиштето / пристап до природни ресурси.

Клучните барања за БИ 10 кои се однесуваат на ангажирањето на засегнатите страни во контекст на откупот на земјиштето / раселувањето се како што следува:

- да им се даде можност на засегнатите лица да учествуваат во барањата за подобност, преговарање за пакетите за компензација, помош за раселување, соодветноста на предложените локации за раселување и предложеното време;
- продолжување на консултациите за време на имплементацијата, следењето и евалуацијата на исплата на компензација и раселувањето за да се постигнат резултати кои се во согласност со целите на БИ5; и
- да се обезбеди дека поплаките од засегнатите заедници и другите засегнати страни се одговорени и соодветно управувани.

3.3 Барања на ЕИБ

ЕИБ бара од своите клиенти да се усогласат со неговите еколошки и социјални стандарди (ЕСС) (2018)²⁷. Оваа РОЕ ги зема предвид барањата на следните ЕСС на ЕИБ:

- Стандард 1: Проценка и управување со еколошките и социјалните влијанија и ризици;
- Стандард 6: Присилно раселување;
- Стандард 7: Права и интереси на ранливите групи; и
- Стандард 10: Ангажирање на засегнатите страни.

Клучните барања на ЕИБ се слични на оние на ЕБОР.

3.4 Анализа на јазот

Овој дел го разгледува националното законодавство, кое го регулира откупот на земјиштето за јавни потреби (законодавство за експропријација) и прашањата за обновување на средствата за живот во однос на релевантните барања на ЕБОР и ЕИБ. Деталната анализа, како и предложените мерки за решавање на празнините се дадени во **Табела 2**.

---

²⁷ ЕИБ еколошки и социјални стандарди, верзија 10.0 од https://www.eib.org/attachments/strategies/environmental_and_social_practices_handbook_en.pdf

Табела 2. Анализа на јазот при раселувањето: македонско законодавство наспроти барањата за откуп на земјиштето на ЕБОР и ЕИБ

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
Избегнување или минимизирање на раселувањето	Клиентот треба да ги разгледа изводливите алтернативни проектни проекти и локации за да се избегне или барем да се минимизира физичкото и/или економското раселување.	Законот за просторно и урбанистичко планирање наведува дека целта на ваквото планирање е да се подобрат условите за живот и работа на граѓаните. Уставот на РНМ гарантира правна заштита на сопственоста - исклучок е одземањето на имотните права и раселувањето - во случаи од јавен интерес утврдени со закон. Националното законодавство предвидува потреба од разгледување на алтернативи, вклучително и опции за распоредување во рамките на постапката за ОВЖС. Предложените индустриски капацитети треба да бидат распоредени на начин за да се избегнат или минимизираат влијанијата врз „вредните земјишта“ (на пр., на повеќегодишни земјоделски површини, шуми) и да се користи државно земјиште со цел да се минимизира откупот на земјиште од приватни сопственици/закупувачи на земјиште.	Усогласеност Проектот нема да предизвика физичко раселување доколку делницата Гостивар-Кичево биде повторно усогласена во нејзиниот јужен дел за да се избегнат куќите изградени по одобрувањето на коридорот на гасоводот во 2011 година. Сите три делници ќе предизвикаат економско раселување бидејќи обработливото земјиште, пасиштата и лозјата се клучните категории на земјиште стекнато за Проектот (види Дел 4.3.1). При поставувањето на трасите на цевководот, беа направени напори да се минимизира откупот на земјиште од приватни сопственици/закупувачи на земјиште и да се избегне влијание врз станбените области/населбите, овоштарниците и лозовите насади и шумите (види Дел 2.4 за детали).	Нема.
Избегнување на присилно иселување	Клиентот не смее да прибегнува кон присилно иселување ²⁸ . Остварувањето на еминентниот домен, експропријација или слични овластувања од страна на клиентот не се смета за присилно иселување доколку е во согласност со националното законодавство и одредбите од овој БИ и се спроведува на начин во согласност со	Законот за експропријација не го користи терминот „присилно раселување“ или „присилно иселување“, наместо тоа го користи терминот „експропријација“ кој се заснова на еминентната домен моќ на Владата. Органот за експропријација е должен да закаже и спроведе расправа (индивидуален состанок) по Предлогот за експропријација.	Усогласеност Не се очекува да се изврши присилно иселување за проектот.	Нема

²⁸ Според БИ 5 на ЕБОР, присилното иселување се однесува на дејствијата и/или пропустите кои вклучуваат принудно или трајно или привремено присилно раселување на поединци, групи и заедници од домови и/или земјишта и ресурси од заеднички имот што ги окупираат или од кои зависат, со што се елиминира или ограничување на способноста на поединец, група или заедница да престојува или работи во одредено живеалиште, престојувалиште или локација, без обезбедување и пристап до соодветни форми на правна или друга заштита.

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
	основните принципи на правилна постапка (на пр. обезбедување однапред известување, значајни можности за поднесување поплаки и жалби и избегнување на употреба на непотребна, непропорционална или прекумерна сила).	Расправата може да заврши со договор за порамнување. Задолжителната експропријација се користи како последно средство по неуспехот на преговарачкиот процес. Странката со правен интерес има соодветни облици на правна и друга заштита доколку не се постигне договор.		
Договорени спогодби	Клиентот ќе бара да стекне права на земјиште преку договорени спогодби дури и ако има правни средства да добие пристап до земјиштето без согласност на продавачот. Договорените спогодби помагаат да се избегнат или минимизираат експропријацијата и административните или судските одложувања поврзани со формалната експропријација, и колку што е можно да се намалат влијанијата врз засегнатите лица поврзани со формалната експропријација. Договорите за спогодби обично може да се постигнат со обезбедување правична и соодветна компензација на засегнатите лица или заедници.	Правата на сопственост на земјиштето или правата за користење на земјиштето може да се стекнат или ограничат преку договорени спогодби со сопствениците/носителите на имотот. Договорните спогодби ги налага Законот за експропријација, а последен случај може да се склучат откако ќе се донесе конечното решение за експропријација. Сопствениците на засегнатите имоти се поединечно поканети да разговараат за предлогот за компензација за средствата и претходно им се доставени предлогот за експропријација, вклучувајќи го и предложениот износ на компензација. Органите за експропријација се обврзани да ги олеснат преговорите и да поттикнат склучување договор за компензација. Преговорите за компензација на земјиштето се потпираат на резултатите од вреднувањето на имотот и цените на земјиштето утврдени со одлуки на оние општински совети каде што се наоѓа земјиштето што треба да се стекне.	Усогласеност	Нема
Разгледување на ранливите групи	Клиентот треба да ги идентификува, процени и одговори влијанијата врз ранливите групи и конкретно: - спроведе, во времето на социо-економските истражувања, анализа за да се утврдат релевантните фактори на ранливост во контекст на проектната област	Постојат закони за социјална заштита (на пример, Закон за социјална заштита (2009) кои предвидуваат парична помош/државни надоместоци за различни категории на социјално ранливи лица. Националните закони не бараат посебно разгледување на ранливите групи или обезбедување специфична поддршка за нив	Неусогласеност Нема посебни одредби за разгледување на ранливите групи и посебни активности за поддршка во рамките на процесот на откуп на земјиште.	Кога се развиваат плановите за обновување на егзистенција специфични за делот (ПОЕ): <ul style="list-style-type: none"> да се утврдат факторите на ранливост кои важат за проектната област и врз основа на овие фактори, да се идентификуваат засегнатите

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
	<ul style="list-style-type: none"> - да се идентификуваат ранливите групи врз основа на резултатите од оваа анализа на ранливост; - спроведе конкретни консултации со ранливите групи; и - планира мерки за помош приспособени на различните потреби на ранливите групи 	за време на процесот на откуп на земјиште.		<p>групи/лица кои може да се сметаат за ранливи во контекст на проектните активности;</p> <ul style="list-style-type: none"> • да се спроведат конкретни консултации со овие групи/луѓе; • да развијат конкретни активности за поддршка на засегнатите ранливи групи и да ги вклучат во ПОЕ.
Разгледување на родовите аспекти	<p>Родовите димензии ќе се земат предвид во текот на основните истражувања, проценката на влијанието, ублажувањето и процесите на мониторинг.</p> <p>Предлагачот на проектот ќе обезбеди значајно учество на жените и мажите во какви било консултации за откуп и раселување на земјиштето.</p>	<p>Северна Македонија усвои збир на законодавство со кое се регулираат економските и сопственичките односи и домувањето, како и сопственичките права и права за мажите и жените подеднакво, без разлика на полот (на пример, Уставот, Законот за семејство, Законот за еднакви можности и други).</p> <p>Националните закони не бараат конкретно разгледување на родовите прашања за време на постапката за ОВЖС или процесите за откуп на земјиште.</p>	<p>Неусогласеност</p> <p>Нема посебни одредби за разгледување на родовите димензии на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти и вклучувајќи ги влијанијата кои произлегуваат од откупот на земјиштето.</p>	<p>При развивање на ПОЕ специфични за делот,</p> <ul style="list-style-type: none"> • да ги користат резултатите од специфичните социо-економски истражувања засновани на родово разделени податоци; • да ги разгледаат родовите димензии на влијанијата поврзани со откупот на земјиштето; • да се обезбеди правото на компензација и испораката да ги земат предвид родовите аспекти.
Социо-економски истражувања, попис на засегнатите средства и краен датум	<p>Клиентот треба да спроведе социо-економски истражувања за да ги опише основните околности на ЛЗП. Ваквите истражувања ќе користат комбинација на квантитативни и квалитативни методи.</p> <p>Клиентот ќе изврши попис на ЛЗП и попис на засегнатите средства, вклучувајќи земјиште, објекти, земјоделски култури, комунални погодности и природни ресурси.</p> <p>Клиентот ќе утврди крајниот датум за подобност (датум по кој средствата не се квалификуваат за компензација). Тоа е</p>	<p>Националното законодавство не бара социо-економско истражување како дел од процесот на откуп на земјиште.</p> <p>Законот на Северна Македонија бара да се подготват документи за експропријација (геодетски извештај и предлог за експропријација) кои претставуваат попис на засегнатите имоти и ги покриваат основните информации за регистрираните сопственици на овие имоти (т.е. имиња, адреси, идентификациски броеви) за да можат да се идентификуваат и компензираат. Ваквите студии не ги</p>	<p>Делумна усогласеност</p> <p>Документите за експропријација се подготвуваат на следниот начин:</p> <ul style="list-style-type: none"> • методологиите за вреднување не се целосно усогласени и не се потребни конкретни социо-економски студии; • Корисниците на земјиштето кои не се носители на правата не се обврзани да бидат известени за крајниот датум. 	<ul style="list-style-type: none"> • Објавување на краен датум како дел од целокупниот распоред на социо-економското истражување (да биде достапен и за неформалните корисници); • Развивање методологии за социо-економско истражување и попис според барањата на ЕБОР и да се достават до ЕБОР за преглед и одобрување; • Организирање и

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
	определено или со закон или крајниот датум на пописот или пописот (кој и да е последен).	опфаќаат неформалните корисници. Денот на издавање на предлозите за експропријација до ЛЗП се смета за краен датум.		спроведување на социо-економски истражувања и пописи специфични за оддели за да се информира за развојот на специфичните делови на ПОЕ.
Проценка на погодените земјишта и средства	Загубата на земјиште, имот и средства ќе се вреднува со методот на замена на трошоците. Трошокот за замена е дефиниран како метод на вреднување што дава компензација доволен за замена на средствата, плус неопходни трансакциски трошоци поврзани со замена на средствата.	Во Законот за експропријација стои дека надоместокот за експроприраната сопственост (земјоделско, пасиште и шумско земјиште; станбено земјиште; станбени и деловни објекти) не може да биде помал од пазарната вредност на имотот. Пазарната вредност ја утврдува овластен и лиценциран проценител - Биро за судски вештачења - со методи утврдени со Законот за проценка (врз основа на европските стандарди за проценка).	Делумна усогласеност Се предвидува вреднување на засегнатите земјишта и средства, но методите за вреднување дефинирани со националниот закон (врз основа на пазарната вредност) не се во согласност со барањето на работодавците за примена на методите на трошоци за замена. Покрај тоа, Банката бара проценка на економските загуби и на формалните и на неформалните корисници на земјиштето и на изгубениот профит за бизнисот	<ul style="list-style-type: none"> Развивање на методологија за вреднување за одредување на трошоците за замена за Проектот; методологијата треба да предвидува вреднување и на имотот и на средствата, но и на економските загуби/изгубена добивка за бизнисите и треба да се договори со ЕБОР и ЕИБ пред да се примени. Договорно Биро за судски вештачења или кој било друг овластен проценител (доколку е потребно) да ги процени економските и деловните загуби поврзани со Проектот.
Класификација на подобност	Раселените лица може да се класифицираат како лица: (i) кои имаат формални законски права на земјиштето; (ii) кои немаат формални законски права на земјиште во времето на пописот, но имаат право на земјиште кое е признаено или препознатливо според националните закони; или (iii) кои немаат препознатливо законско право или побарување на земјиштето што го заземаат (исто така наречени корисници на информации).	Законот за експропријација не прави разлика меѓу категориите раселени лица. Законот ги идентификува сопствениците на недвижен имот (лица кои имаат формално законски права на земјиштето) и носителите на други имотни права на недвижности кои се предмет на експропријација. Законот не признава лица кои немаат легализирано законско право или побарување на земјиштето или имотот што го заземаат или користат. Само оние со формално законски права се информирани за процесот на откуп на земјиштето (експропријација) и имаат право на жалба; другите категории на засегнати лица не се обврзани да бидат информирани/консултирани.	Делумна усогласеност Националното право не признава лица кои немаат легализирано законско право или побарување за земјиштето или имотот што го заземаат или користат, додека ЕБОР БИ 5 и ЕИБ ЕСС6 ги разгледуваат и формалните и неформалните сопственици на земјиште/имот НЕР и корисниците.	<ul style="list-style-type: none"> Потврда дека засегнатите лица кои немаат формално законски права на стекнатите земјишни парцели се разгледуваат во посебните делови на РОЕ и ПОЕ. Овие луѓе треба да се идентификуваат, да се проценат нивните загуби поврзани со откупот на земјиштето и да се развијат и имплементираат соодветни компензации/решенија.

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
Надомест и придобивки за засегнатите лица	<p>Клиентот ќе им понуди на сите раселени лица и заедниците компензација за загубата на средства по целосна цена за замена и друга помош за враќање и потенцијално подобрување на нивниот животен стандард и/или егзистенцијата на раселените лица на нивото пред раселувањето.</p> <p>Земја за земја да се претпочита во копнените економии. Паричниот надоместок е прифатен ако не е изводливо земјиште за земја и ако губењето на земјиштето не го поткопа егзистенцијата на ЛЗП.</p> <p>Клиентот треба да им надомести на економски раселените лица за загубата на средства или пристапот до средствата (или да обезбеди алтернативен пристап) пред преместувањето.</p> <p>Надомест за загубите на земјоделските култури им се обезбедува на земјопоседниците, закупците кои споделуваат/закупуваат и неформалните корисници без разлика дали се регистрирани или не.</p>	<p>Законот за експропријација содржи одредби за компензација на земјиштето, посевите и другите средства, вклучително и неовластени објекти, како и за економските загуби на погодените домаќинства. Само формалните корисници на земјиштето (сопствениците на земјиштето и закупвачите) се подобни за компензација на загубите на земјоделските култури.</p> <p>Надоместокот ќе се обезбеди по пазарна вредност или може да биде во форма на заменливо земјиште/средство.</p> <p>Согласно Законот за експропријација и Законот за градење, изведувачот на градежните работи може да добие дозвола да работи на пристапот до стекнатото земјиште пред плаќањето на надоместокот на ЛЗП.</p> <p>Законодавството не вклучува одредби за подобрување или обновување на животниот стандард и средствата за живот на луѓето погодени од откупот на земјиштето.</p>	<p>Делумна усогласеност</p> <p>Постојат голем број јазови помеѓу националното законодавство и барањата на ЕБОР, како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Надоместокот да се обезбеди по целосен трошок за замена за земјиште и други средства, наместо да се пресметува по пазарна вредност како што законски се бара; • Даноците и таксите за регистрација на земјиштето треба да бидат вклучени во пресметката на надоместокот (што не е законска одредба). • Помошта за подобрување или обновување на стандардот на живеење и егзистенција не е предвидена во националната правна рамка. 	<ul style="list-style-type: none"> • Вклучување соодветни мерки за компензација во согласност со ЕБОР БИ5 и ЕИБ ЕСС6 во РОЕ и дополнително деталзирајте ги во специфичниот дел ПОЕ; Алтернативните опции за компензација и алтернативниот пристап треба да се разгледаат и дискутираат со ЛЗП. • РОЕ и ПОЕ треба да предвидат: <ul style="list-style-type: none"> - да се обезбеди паричен надоместок по целосен трошок за замена; - компензација за средствата што се потребни да се префрлат на Проектот пред изградбата да се договори и плати пред предавањето на средствата и почетокот на градежните работи на терен; - компензации за загуба на земјоделски култури да се обезбедат за корисниците на земјиштето без оглед на статусот на сопственоста на земјиштето; - компензација за земјиште/средства лоцирани во тампон зоните да се обезбеди пред завршување на градежните работи. • Поддршка на сите релевантни институции одговорни за процесот на експропријација за да се обезбеди дека процесот на експропријација е завршен пред почетокот на

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
				градежните работи..
Губење на објекти на заедницата, комунални услуги и јавни удобности	Загубата на општинските објекти, комуналните услуги или јавните погодности или пристапот до нив ќе се заменат.	Националното законодавство бара Изведувачот на градежни работи да ги зачува и обнови објектите во заедницата погодени како резултат на градежните работи.	Усогласеност <i>Забелешка: извршувањето може да биде проблем и затоа се предлагаат дејствија.</i>	<ul style="list-style-type: none"> Да се следи работата на Изведувачот на градежништвото во однос на влијанијата врз земјиштето и средствата и да се обврзе Изведувачот на градежништвото да ја санира секоја штета во согласност со одредбите за РОЕ и ПОЕ.
Ангажирање на засегнатите страни	Клиентот ќе спроведува значајни и континуирани консултации со засегнатите луѓе и заедници во текот на планирањето и спроведувањето на раселувањето во согласност со барањата ЕБОР БИ10 / ЕИБ ЕСС 10. Консултациите ќе бидат поддржани со објавување на документацијата за раселување. Од најраните фази и преку сите активности клиентот ќе ги вклучи засегнатите мажи и жени, заедниците домаќини и ранливите групи.	<p>Јавните расправи за планираните активности ќе се спроведат како дел од процедурата за ОВЖС. Според националните закони, процесот на откуп на земјиштето е проследен со потребниот ангажман воден од релевантните државни органи.</p> <p>Од засегнатите лица се бара индивидуално да бидат известени за планираното откупување на земјиштето (експропријација) и да бидат поканети на „рочишта“/индивидуални состаноци со клиентот.</p> <p>Не постојат барања за објавување на другите документи за откуп на земјиште/раселување.</p> <p>Не постои барање за идентификување и конкретно ангажирање со ранливите лица/групи.</p>	<p>Делумна усогласеност</p> <p>Јазовите вклучуваат отсуство на барања за:</p> <ul style="list-style-type: none"> Одржување консултации со ЛЗП во сите фази од планирањето и спроведувањето на раселувањето; Изработка и објавување на планска документација за раселување; Конкретно фокусиран ангажман со ранливите лица/групи. <p>Забелешка: Консултациите/јавните расправи за време на ОВЖС и дополнителната ОВЖССА за интерконекцијата и ОВЖССА за Свети Николе-Велес ги опфатија прашањата за откуп на земјиште до одреден степен.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Планирање и спроведување консултации со сите ЛЗП според барањата ЕБОР БИ5 и 10 и ЕИБ ЕСС 6, 7 и 10 за време на подготовката и имплементацијата на ПОЕ специфични за локацијата (види Дел 6.3). Спроведување на Планот за ангажирање на засегнатите страни на проектот (ПАЗС), кој предвидува континуиран ангажман со засегнатите групи на засегнати страни, вклучувајќи ги и ранливите групи и со ЛЗП во рамките на подготовката, имплементацијата и мониторингот на ПОЕ. Објавување на РОЕ на проектот, одржувајте консултации со ЛЗП во рамките на подготовката на ПОЕ специфичниот дел, објавете леток за откуп на земјиште и обновување на средствата за егзистенција, и објавување на подготовеното ПОЕ по нивното завршување, како и нивните

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
				нетехнички резимеа.
Механизам за поплаки	<p>Слободен, независен и широко објавен механизам за поплаки, кој се состои од формални и неформални канали, треба да се развие според релевантните барања БИ10/ЕСС10 и да биде достапен за ЛЗП.</p> <p>Механизмот треба да се воспостави што е можно порано во процесот на откуп на земјиштето и раселување, а најдоцна пред пописот што се одржува со цел да се решат конкретните грижи за мерките за компензација, раселување или обновување на средствата за егзистенција покренати од засегнатите лица/другите страни.</p>	<p>Приговорите поврзани со извозот на земјиште може да се поднесат во текот на постапката за експропријација откако ќе се одобри дизајнот на инфраструктурата.</p> <p>Поплаките од засегнатите страни поврзани со експропријација на земјиште во рамките на конкретен проект (на пр., во случај на несогласување за фактот на експропријација или за предложената компензација) се поднесуваат преку Министерството за финансии (неговото одделение за имотно-правни работи) до Управниот суд. Потоа се следат одлуките на судот.</p> <p>Засегнатите страни можат да се жалат до соодветниот управен суд за заштита на нивните права.</p>	Неусогласеност Нема потреба да се воспостави механизам за поплаки специфичен за проектот за лица/бизниси погодени од откуп и преместување на земјиштето.	<ul style="list-style-type: none"> Развивање и имплементирајте механизам за поплаки специфичен за проектот за надворешни чинители според ЕБОР БИ10 (вклучувајќи систематско следење/евалуација на поплаките), како што е детално опишано во Дел 7. Генералниот надворешен механизам за поплаки треба да содржи специфични активности за собирање и решавање на загриженоста за компензација, преместување или мерки за обновување на средствата за егзистенција покренати од раселените лица
Планирање и имплементација на откуп на земјиште и раселување <i>План и рамка за обновување на условите за раселување и егзистенција</i>	<p>Клиентот треба да подготви план за раселување и/или за обновување на средствата за живот пропорционален на ризиците и влијанијата поврзани со проектот и е одговорен за спроведување на овој план.</p> <p>Во фазата на развој на проектот спречува подготовка на план за целосно раселување/реставрација на средствата за живот, ќе се подготви рамка за раселување/реставрација на средствата за егзистенција како што е подготвена како прв чекор.</p>	Според чл. 26 од Законот за експропријација, геодетски елаборат (елаборат за експропријација) и или предлог за експропријација изготвен за да се поткрепи експропријацијата на земјиштето/имотот за проектот треба да ги содржи следните информации: број на катастарски парцели, имиња на носители, вид и класа на земјиште, вкупна површина, површина што треба да се експроприра.	Неусогласеност Нема специфичен услов да се развие план или рамка за раселување/обновување на егзистенција која се однесува на физичкото и/или економското раселување поврзано со планираните активности	<p>Се очекува дека проектот не треба да предизвика физичко поместување, туку да резултира со економско поместување. Поради оваа причина, треба да се развијат документи за обновување на условите за егзистенција (Проектната РОЕ и ПОЕ специфични за делот треба да се развијат).</p> <ul style="list-style-type: none"> Тековната проектна РОЕ е подготвена да го реши јазот; овој документ се заснова на податоци од елаборатите за експропријација, консултации со НЕР и неговите консултанти и достапна документација за ОВЖС/ОВЖССА; Проектната РОЕ треба да

Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
				<p>биде објавена како дел од пакетот за ОВЖССА.</p> <ul style="list-style-type: none"> Да се подготви ПОЕ специфичен за делот врз основа на принципите и барањата наведени во проектната РОЕ, да се договори го ПОЕ со ЕБОР и имплементира; ПОЕ ќе се потпира на податоците од претстојните социо-економски истражувања, консултации со ЛЗП и попис.
Организациски и капацитет и посветеност	<p>Клиентот ќе назначи специфичен персонал, вклучително и претставници на раководството, со јасна распределба на одговорноста и овластувањата за планирање и спроведување на активностите за откуп на земјиште и преселување.</p> <p>Клиентот треба да обезбеди соодветна поддршка и човечки и финансиски ресурси за да се постигне ефективна и континуирана испорака на обврските за откуп на земјиште и преселување.</p>	-	<p>Неусогласеност</p> <p>Нема специфични барања за посебна организациска структура, персонал и ресурси за справување со влијанијата поврзани со откупот на земјиште од планираните активности</p>	<p>Видете дел 8.4 Градење капацитет за испорака на РОЕ и ПОЕ</p>
Мониторинг и евалуација	<p>Клиентот ќе воспостави процедури за следење и оценување на спроведувањето на планот за преселување. Мониторингот вклучува учество на клучните чинители, вклучувајќи ги и засегнатите заедници.</p> <p>За проекти со значителни влијанија на поместување, клиентот може да одлучи да нарача компетентни професионалци за раселување да го следат спроведувањето на плановите за раселување, да дизајнираат корективни активности и да изготвуваат</p>	<p>Националното законодавство не вклучува специфични процедури за следење и евалуација на процесот на експропријација на земјиштето.</p>	<p>Неусогласеност</p> <p>Нема посебни одредби за следење на спроведувањето на откупот на земјиштето и поврзаните мерки за компензација внатрешно и надворешно и за оценување на нивната ефикасност</p>	<ul style="list-style-type: none"> Инкорпорирање на одредби за мониторинг и евалуација во Проектот РОЕ и претстојниот ПОЕ специфични за локацијата (види Дел 9); Следење и евалуација на имплементацијата на ПОЕ специфичниот дел за време на имплементацијата на Проектот преку процедури за внатрешен мониторинг и евалуација; ангажирајте надворешни консултанти за земјиште каде

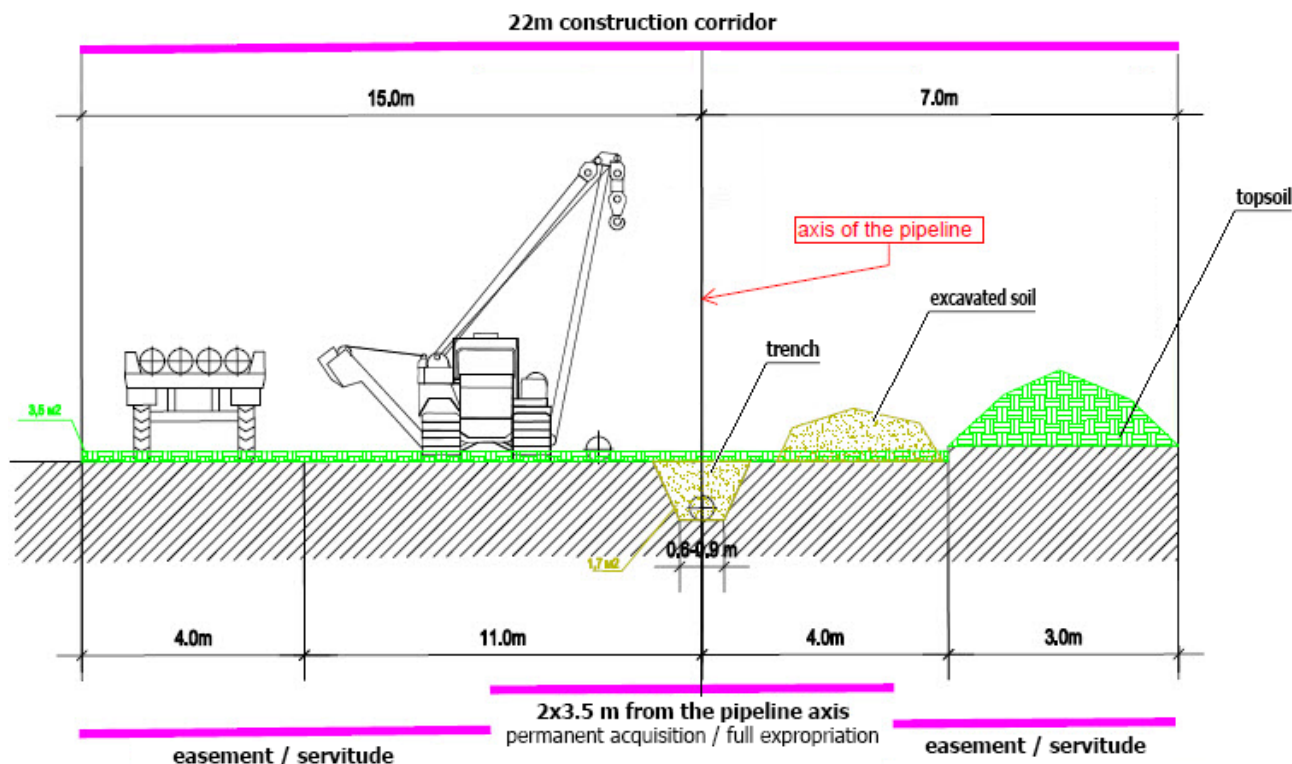
Проблем	Барања на ЕБОР и ЕИБ	Правни барања на Северна Македонија	Јазови/Коментари	Предложени активности за премостување на јазовите
	периодични извештаи за внатрешен мониторинг. За такви проекти, работодавачите може да бараат: i) периодични надворешни прегледи на усогласеноста и/или ii) надворешна ревизија на комплетирање од независни експерти.			<p>што е потребно;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Доставување на работодавачите со мониторинг извештаи за спроведувањето на ПОЕ; • Поддршка ги ЕБОР и ЕИБ во случај да одлучат да нарачаат надворешна ревизија за завршување на раселувањето

4 ПОТРЕБИ ЗА ПРОЕКТНО ЗЕМЈИШТЕ И ПОТЕНЦИЈАЛНИ ВЛИЈАНИЈА НА РАСЕЛУВАЊЕТО

4.1 Потребите за проектно земјиште

За време на изградбата, предложената ширина на градежен коридор, кој е дефиниран како копнен појас наменет за предложена изградба на цевковод, е 22 m за делницата Свети Николе-Велес и 25 m за интерконекцијата и потенцијално за делниците Гостивар-Кичево. .

Градежниот коридор ќе вклучува предложен коридор за операции и одржување, кој е 3,5 метри од двете страни на оската на гасоводот. Земјиштето во овој коридор од 7 метри е предмет на трајно откупување на земјиштето (целосна експропријација); Правата на сопственост на земјиштето на оваа површина ќе ги добие РСМ, а потоа ќе ги пренесе на НЕР. Како што соопшти НЕР, за преостанатиот дел од градежниот коридор привремено ќе се воспостави право на службеност. Ќе обезбеди простор за пристапни патишта, ископ на ровот на цевководот, привремено складирање на ископана почва, привремено складирање на цевки и фитинзи и градежна механизација и простор за движење на градежни машини и возила (види шема на градежниот коридор за Свети Николе-Велес Дел како пример на [слика 6](#)). По завршувањето на градежните работи, ќе им се врати сопственоста и другите имотни права на сопствениците/носителите на земјиштето врз привремено земените земјишни парцели.

Извор: Ecoline International врз основа на информациите на НЕР

Слика 5. Шема на градежен коридор за делница Свети Николе-Велес

Табелата 3 подолу ги прикажува проценките за трајно и привремено земјиште за две компоненти на проектот: делница Свети Николе-Велес и интерконекцијата. Откупот на земјиште за проектот се очекува да влијае на земјиште во приватна сопственост, земјиште во државна сопственост, земјиште во сопственост на компании и верска заедница и земјиште во сопственост на државата и физичките лица.

За **интерконекциската делница** потребно е трајно да се стекне со 1.094 парцели (495.092 м²) и привремено 1.911 парцели (1.168.671 м²). Од нив, државата поседува 676 парцели (61,8%) трајно потребни и 1.037 парцели (54,3%) кои се привремено потребни.

Делницата **Свети Николе-Велес** бара 381 парцели (208.850 м²) трајно и 451 парцела (413.670 м²) привремено. Од нив, државата поседува 236 парцели (61,9%) трајно потребни и 267 парцели (59,2%) кои се привремено потребни.

Со оглед на тоа што трасата на делницата **Гостивар-Кичево** се престојува, за неа може да се изготват само груби проценки за преземање на земјиштето. Привремено, неопходно е трајно да се набават околу 250.000 м² за овој цевковод и неговите надземни технички објекти. Дополнително, потребно е привремено да се набават околу 630.000 м². Врз основа на претходниот геодетски извештај (2012) кој треба да се ажурира, се очекува околу 50-60% од потребното земјиште да биде во државна сопственост.

Табела 3. Потребни за проектно земјиште

Сопственоост	Проценки на постојано земјиште				Проценки на привремено земјиште			
	Бр. на парцели	% на парцели	Површина, м ²	%, површина	Бр. на парцели	% на парцели	Површина, м ²	%, површина
Интерконекција								
Во приватна сопственост	405	37.0	97,876	19.8	866	45.3	214,862	18.4
Во државна сопственост	676	61.8	370,443	74.8	1,037	54.3	941,128	80.5
Ко-сопственост држана / приватна	8	0.7	13,680	2.8	0	0	0	0.0
Компании	5	0.5	13,093	2.6	8	0.4	12,681	1.1
ВКУПНО	1,094.0	100.0	495,092	100.0	1,911	100.0	1,168,671	100.0
Делница Свети Николе-Велес								
Во приватна сопственост	115	30.2	28,702	13.7	152	33.7	57,745	14.0
Во државна сопственост	236	61.9	148,965	71.3	267	59.2	291,244	70.4
Ко-сопственост држана / приватна	12	3.1	21,748	10.4	10	2.2	42,584	10.3
Компании	17	4.5	9,312	4.5	21	4.7	21,847	5.3
Исламска заедница	1	0.3	123	0.1	1	0.2	250	0.1
ВКУПНО	381.0	100.0	208,850	100.0	451	100.0	413,670	100.0
Делница Гостивар-Кичево								
<i>Груба проценка врз основа на претпоставената должина од 35 км и околу 5.000м² за објекти на терен.</i>								
ВКУПНО	непознато	непознато	250,000.0	100.0	непознато	непознато	630,000.0	100.0
ПРОЕКТ ВКУПНО	2,567		1,5859,42					
<i>Забелешка: проценките за трајно и привремено преземање на земјиштето се засноваат на податоците од Геодетските елаборати за делници за интерконекцијата и Свети Николе-Велес..</i>								

Покрај горенаведеното, ограничувањата за користење на земјоделското земјиште ќе се применуваат на тампон зона од 5 m од двете страни и центрирани на цевководите (види **Дел 3.1.6**). Ова не е земено предвид во Геодетските извештаи; сепак, за да се исполнат барањата на ЕБОР/ЕИБ, ова ќе треба да се регулира и да се компензира за времетраењето на операциите користејќи соодветен национален механизам за откуп на земјиште (потенцијално, трајна службеност). Засегнатото земјиште е всушност разликата помеѓу 10 m Ограничувачката зона 1 и трајно стекнатиот копнен коридор од 7 m (т.е. ленти од 1,5 m од двете страни на коридорот од 7 m). Овој погоден дел од земјиштето би бил околу 39 хектари:

- 201.000 м² за Интерконекцијата;
- 84.000м² за делница Свети Николе - Велес; и
- пробно, 105.000 м² за делница Гостивар-Кичево.

Ограничувањата за користење на земјоделското земјиште се дополнително разгледани во **Дел 4.3.4** подолу.

4.2 Влијанија на физичко раселување

Интерконекцијата и делницата Свети Николе-Велес нема да предизвикаат физичко раселување. Во 2011 година, делницата Гостивар-Кичево беше дизајнирана да го избегне и тоа, но оттогаш се изградени неколку куќи во јужниот дел на предложениот коридор за изградба на гасоводот. НЕР повторно го усогласува овој дел за да ги избегне куќите. Под услов повторно усогласената траса на делницата Гостивар-Кичево да биде одобрена од надлежните органи²⁹, проектот нема да предизвика физичко раселување.

4.3 Влијанија на економско раселување

Сите три делови од гасоводот на проектот ќе влијаат на земјиштето и средствата во сопственост на државата, поединци и компании и ќе предизвикаат економско поместување.

4.3.1 Погодено земјиште по категорија

Земјишните парцели што треба да се купат за проектот вклучуваат главно земјоделско земјиште (обработливо земјиште, лозја и пасишта), а исто така и неколку парцели шуми, земјиште под патишта и железници, овоштарници и градини, реки/потоци, земјиште за градба (изградено и неизградено) итн.

Анекс 1 и **Анекс 1** го прикажуваат расчленувањето на засегнатото земјиште по категории на користење на земјиштето (катастарски култури) за интерконекцијата и делницата Свети Николе-Велес. Вакви информации за делницата Гостивар-Кичево засега нема.

Клучните карактеристики на погоденото земјиште генерализирано според категоријата на користење на земјиштето и скалата на изгубеното земјиште се како што следува:

- Интерконекција: околу 50% од парцелите потребни за оваа делница се обработливи. Пасиштата сочинуваат 12,6% и 14,7% од трајно и привремено стекнатите парцели, соодветно. Оцетите се околу 8% од привремено и трајно стекнатите парцели. Во однос на засегнатото приватно земјиште, околу 80% од трајно и привремено стекнатите парцели се обработливи површини. Лозовите насади зафаќаат 11% и 13% од трајно и привремено потребните парцели, соодветно. Сите стекнати земјишни парцели во сопственост на компании се класифицирани како обработливо земјиште.
- Делница Свети Николе-Велес: севкупно, околу 60% од парцелите кои трајно и привремено ќе се стекнат за оваа делница се обработливи, а уште 8% се пасишта и лозја. Во однос на засегнатите приватни парцели, околу 70% од нив се класифицирани како обработливи површини, а лозовите насади зафаќаат 23% и 22% од трајно и привремено стекнатите парцели, соодветно. Поголемиот дел од засегнатите земјишни парцели во сопственост на компании се класифицирани како обработливо земјиште, а само две привремено потребни земјишни парцели се пасишта.
- За делницата Свети Николе-Велес и интерконекцијата, сите засегнати земјишни парцели кои се во ко-сопственост на државата и физички лица се класифицирани како обработливо земјиште.
- Поголемиот дел од засегнатите земјишни парцели не треба целосно да се купат бидејќи делумно спаѓаат или во градежниот или во коридорот за работа/одржување. 95% од парцелите потребни за делницата Свети Николе-Велес ќе изгубат помалку од

²⁹ Делницата Гостивар-Кичево е проектирана како дел од поголемиот проект – Лот 5. Скопје-Тетово-Гостивар-Кичево. Националната оценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС) за оваа делница беше завршена во 2011 година, а еколошките и градежните одобренија беа добиени подоцна. Двете одобренија се застарени од сега, а НЕР ќе аплицира за нови до крајот на 2022 година.

20% од нивната површина; со тоа, прашањето за излораното земјиште не се очекува да биде значајно за делницата. Меѓутоа, во случај на интерконекцијата, 99% од потребните земјишни парцели ќе изгубат повеќе од 40% од нивната површина. Останатите делови од таквите земјишни парцели може да станат економски неодржливи за нивните сопственици и тоа може да предизвика проблем со излораното земјиште.

- Многу малку трајно потребни земјишни парцели се класифицирани како градежно земјиште (шест земјишни парцели за делницата Свети Николе-Велес и пет за интерконекцијата). Од нив, само една парцела е во приватна сопственост (погодена од делницата Свети Николе-Велес). Целото привремено потребно изградено земјиште за градба е во државна сопственост.

4.3.2 Влијанија на фазата на проектирање / пред изградба

Трајното откупување на приватно земјиште би довело до:

- физички и правни лица кои трајно го губат своето земјиште и имот на него и
- формалните и неформалните³⁰ корисници на земјиштето го губат пристапот до земјиштето што е дел од нивните средства за живот.

Се проценува дека околу 50% од парцелите кои трајно се набавени за проектот се приватни, а 2% од таквите земјишни парцели се во сопственост на компаниите.

Засегнатите земјишни парцели вклучуваат главно обработливо земјиште, пасишта и лозови насади и една парцела изградено земјиште за градба (види детали во [Дел 4.3.1](#)).

Трајното откупување на земјиштето доведува до фрагментација на земјоделско земјиште со намалена пазарна вредност или големина што може да го направи економски неодржливо („напуштено земјиште“); ЛЗП се сопственици на земјиште и формални и неформални корисници на земјиште кои ќе го изгубат пристапот до стекнатото земјиште кое е нивниот извор на егзистенција.

Привременото откупување на земјиште во приватна сопственост е поврзано со градежни работи. Тоа резултира со привремено губење на земјиштето и воспоставување права на службеност или закуп за фазата на изградба, која може да трае до две години. ЛЗП вклучуваат сопственици на земјиште чии сопственички права ќе бидат делумно ограничени, формални и неформални корисници на земјиште кои ќе го изгубат пристапот до стекнатото земјиште како извор на егзистенција.

45% и 34% од земјишните парцели кои се привремено стекнати за интерконекцијата и делницата Свети Николе-Велес, соодветно се во приватна сопственост. Околу 4% од парцелите кои се привремено потребни за двете делници се во сопственост на компании.

И трајното и привременото губење на земјоделско земјиште во сопственост на физички и правни лица (обработливо земјиште, лозја и пасишта) ќе резултира со:

- губење на едногодишни/повеќегодишни култури и дрвја; ЛЗП се сопственици на култури и дрвја, како и сопственици на земјиште, закупни и неформални корисници; и
- потенцијална загуба на нестанбени објекти (огради, плевни, бараки, итн.) и инфраструктура (на пр., канали за наводнување, одводни цевки, телекомуникациски линии итн.) во засегнатите земјишни парцели; ЛЗП ќе ги вклучат сопствениците на овие структури.

³⁰ Досега не се идентификувани неформални корисници. Бидејќи таквите корисници може да се идентификуваат за време на пописот на средствата/деталната студија за мерење, пописот и/или социо-економската студија како што напредува проектот, оваа ПОЕ ги разгледува и нив.

Трајното и привремено губење на земјиштето може да резултира со губење на деловни структури (на пр., продавници или работилници), а тоа треба да се провери за време на пописот на средствата и социо-економското истражување.

Горенаведените загуби може дополнително да доведат до: i) загуби на извори на егзистенција, особено земјоделски средства за егзистенција (посеви и друго земјоделско производство) за приватни сопственици на земјиште, и формални и неформални корисници на земјиштето и/или ii) загуби на приход за погодените бизниси (на пр. фарма, винарија или продавница).

Трајно и привремено губење на плодното земјиште во државна сопственост (обработливо земјиште, лозја, пасишта, шуми, овоштарници и градини) може да резултира со изгубени можности за давање под наем на приватни земјоделски бизниси. Може да резултира со трајно и привремено губење на државното земјиште за градба во дополнителни државни трошоци (на пр. за раселување на инфраструктурата за водоснабдување).

4.3.3 Фаза на изградба

Според БИ5 на ЕБОР и ЕИБ, ЕСС6, привремените потреби за земјиште треба да се обезбедат и загубите на засегнатите ЛЗП ќе бидат идентификувани, оценети и компензирани **пред** да започнат градежните работи на ова земјиште. Не се предвидува дополнителен откуп на земјиште во фазата на изградба.

Ископувањето на ровот и поврзаните активности во рамките на градежниот коридор ќе резултира со краткорочно **нарушување на пристапот** i) до парцелите во приватна сопственост (особено земјоделските) и ii) за заедничките ресурси на заедниците (на пр., пасишта, реки, шуми и канали за наводнување), и iii) социјална инфраструктура и јавни удобности. ЛЗП вклучуваат сопственици и формални и неформални корисници на земјоделско земјиште со попречен пристап.

Зголемениот градежен сообраќај на локалните патишта може да резултира со потенцијална штета на патната инфраструктура, забавен сообраќај и краткорочни нарушувања на пристапот до јавните/деловните средства. Споменатите нарушувања на пристапот може да доведат до: i) загуба на извори на средства за живот, особено земјоделски средства за живот (посеви и друго земјоделско производство) за приватни сопственици на земјиште, и формални и неформални корисници на земјиштето или ii) доход за погодените бизниси, главно земјоделски (на пр., фарма или винарија) или услуга (на пр. продавница, кафуле или работилница).

4.3.4 Оперативна фаза

Целото земјиште потребно за проектот ќе биде обезбедено пред почетокот на градежните работи, а не се очекува откуп на земјиште во фазата на работа.

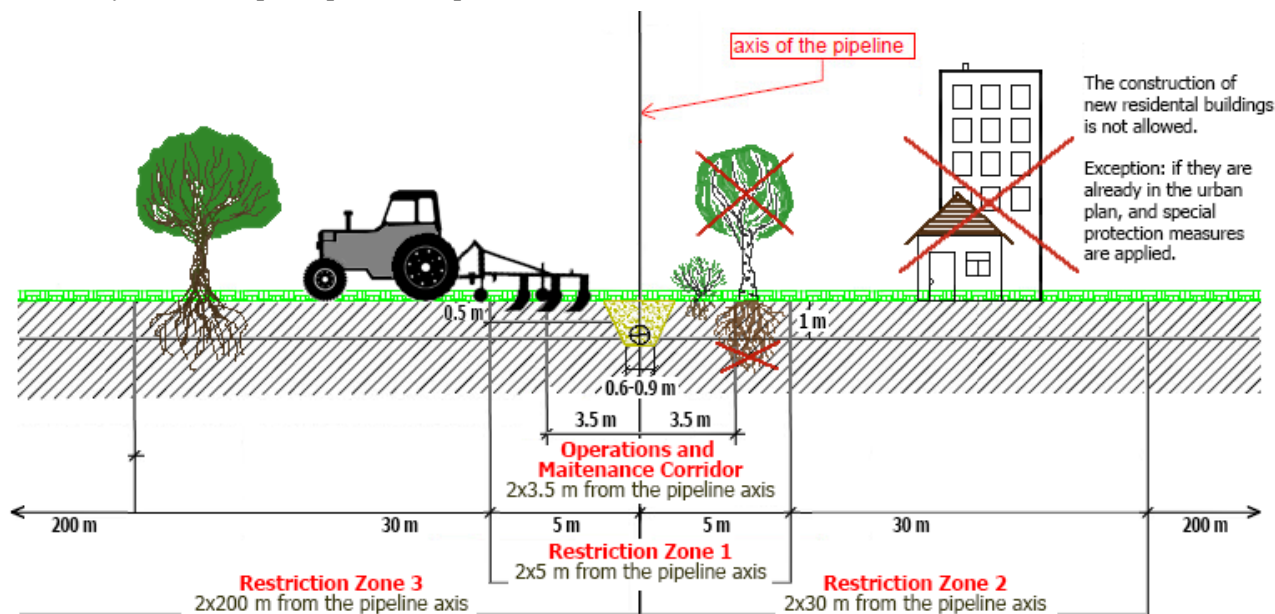
За време на работата, влијанијата од економското раселување се јавуваат поради ограничувањата за користење на земјиштето во Ограничените зони 1-3 долж цевководите (види [Дел 3.1.6](#) за детали и [Слика 7](#)).

Ограничената зона 1 е 5 m од двете страни на предложената оска на гасоводот и спаѓа во предложениот градежен коридор. Во оваа зона ќе биде забрането да се одгледуваат растенија со корени кои достигнуваат длабочина од повеќе од 1 m (во голема мера, дрвја) и да се практикува орање подлабоко од 0,5 m. Затоа, во оваа зона не се дозволени длабоки канали за наводнување, одводи и бари. Дозволени се и други земјоделски активности, на пример, ЛЗП можат да продолжат со пасење добиток на ова земјиште.

Поголемиот дел од Ограничената зона 1 (коридорот за операции и одржување од 7 метри долж оската на гасоводот) ќе биде трајно експроприран пред изградбата, а правата на сопственост ќе бидат префрлени на НЕР. Тековната практика на НЕР не е да стекнува сопственост или други имотни права за земјени ленти од 1,5 метри од двете страни на овој коридор од 7 метри. Меѓутоа, за да биде во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ, НЕР ќе треба да воспостави право на службеност за ленти од 1,5 m долж коридорот за работа и одржување за да обезбеди контрола врз целата Ограничена зона 1 според членовите 10 и 11 од Законот за експропријација.

Ограничената зона 2 е 30 m од двете страни на оската на цевководот, и во оваа зона нема да бидат дозволени станбени згради со некои исклучоци (види Дел 3.1.6).

Ограничената зона 3 е 200 m од двете страни на оската на гасоводот; За оваа зона важат ограничувањата за густина на населеност. Трасата на сите цевководи ги зеде предвид податоците за густината на населеност и плановите за просторен развој. Овој пристап ќе го следи и престојот Гостивал-Кичево. Ограничената зона 3 ќе се регулираат преку државните документи за просторно планирање.

Извор: Ecoline International Ltd.

Слика 6. Коридор за работа и одржување и ограничени зони 1 и 2 за гасоводот

Ограничувањата за користење на земјиштето може да резултираат со намалена пазарна вредност на земјоделско земјиште во приватна сопственост во Ограничена зона 1 и земјиште за градење во Ограничена зона 2. Тие веројатно ќе доведат до рекласификација на таквите земјишта, намалување на катастарската вредност поради промена на катастарската култура. ЛЗП на такво земјиште вклучуваат приватни носители на права.

Ограничувањата за користење на земјиштето, исто така, може да предизвикаат **загуби на извори на егзистенција** за сопствениците, и формалните и неформалните корисници на приватното земјоделско земјиште во Ограничената зона 1. Засегнатите индивидуални сопственици на земјиште можеби ќе треба да ги променат култивираниите култури од попрофитабилни во помалку профитабилни (на пр., замена на овошје и/или јаткасти плодови со фуражни култури) и затоа, доживуваат загуби на приход.

Ограничувањата за користење на земјиштето, исто така, ќе доведат до загуба на приход за погодените бизниси бидејќи тековните активности може да станат незаконски додека промената на култивираниите култура или обезбедената услуга може да биде неостварлива за нив. Потенцијалните бизниси може да бидат изложени на ризик вклучуваат, на пример, земјоделски бизнис лоциран во Ограничената зона 1 (на пр., фирма за одгледување овошје, винарија) или бизниси за развој на недвижности кои поседуваат земјиште во Ограничената зона 2.

Надоместоците за потенцијалните загуби и штети се детално опишани во Матрицата на правата (Табела 4), заедно со мерките за обновување на егзистенцијата.

5 СТРАТЕГИЈА ЗА КОМПЕНЗАЦИЈА И ЗА ВРАЌАЊЕ НА ЖИВОТНО

5.1 Клучни принципи

Следниве принципи за откуп на земјиште, компензација и обновување на средствата за живот ќе бидат посветени од страна на НЕР и ќе се придржуваат за време на спроведувањето на проектот:

- Раселувањето ќе се избегне, минимизира, ублажи и компензира.
- Сите влијанија треба да се адресираат, вклучително и во рамките на директниот отпечаток на објектите на проектот и зоните за ограничување на користење на земјиштето долж цевководите.
- Онаму каде што стекнувањето земјиште е неизбежно, се претпочита трансфер на неискористено државно земјиште.
- Секое неволно стекнување средства или ограничување на пристапот до средства, како и компензација на средствата и загубите на ЛЗП и деловните субјекти ќе биде во согласност со важечките северномакедонски регулативи и барањата на ЕБОР/ЕИБ (види дел 3). Во случај на разлики помеѓу националното законодавство и барањата на ЕБОР/ЕИБ, ќе се усвои најповолниот за ЛЗП.
- Секој надомест ќе биде со целосна цена за замена како што е дефинирано во БИ 5/ЕИ ЕСС 6 на ЕБОР. Овој трошок треба да го утврдат независни, квалификувани и сертифицирани експерти за вреднување.
- На ЛЗП ќе им се обезбедат целосни и точни информации за проектот и значајни можности за учество во дизајнот, имплементацијата и следењето на откупот на земјиштето и процесот на обновување на средствата за живот, со особено внимание на потребите на ранливите домаќинства и жените.
- На луѓето чии средства за живеење се неповолно засегнати ќе им се помогне во повторното воспоставување на засегнатите активности, средства за живот, стандард на живеење и приход.

Секое дополнително откупување на земјиште кое не е опфатено во делот 4.1 од оваа РОЕ и кое може да биде потребно за проектот во иднина, треба да ги следи истите принципи и за тоа треба да се подготви специфичен ПОЕ.

5.2 Подобност и краен датум

За секој дел од проектот поединечно ќе се утврди крајниот датум за подобност за компензација и обновување на средствата за живот. Во согласност со БИ 5 на ЕБОР и ЕИБ ЕСС 6, тоа ќе биде **датумот на доставување на предлогот за експропријација до засегнатите сопственици** (член 40 од Законот за експропријација).

Дополнително, НЕР ќе објави известување во весник на национално ниво и во еден локален неделен весник со кој ќе ги информира сите сопственици и корисници за започнувањето на процесот на експропријација.

Концептот на крајниот датум ќе се дискутира на состаноците за јавна консултација во текот на 120-дневниот период за објавување на проектот, како и на првите расправи (индивидуални состаноци) и документирано во записниците од состаноците. Секое лице кое поседува/користи земјиште и средства во рамките на стекнатата област и зоните на ограничување на или пред датумот на пресек, може да се категоризираат како ЛЗП и да добијат компензација/поддршка за раселување.

Оние за кои е откриено дека ја окупираат областа на проектот по истекот на датумот не ги исполнуваат условите за компензација на Проектот или други бенефиции за раселување. Како и да е, ќе им биде дадено доволно претходно известување, ќе биде побарано да ги напуштат просториите и да ги расклопат засегнатите структури (доколку ги има) пред имплементацијата на проектот. Основните средства (како што се изградени објекти или земјоделски култури) се појавија на купените земјишни парцели по истекот на датумот, како и сите други инвестиции во подобрувања на стекнатите земјишни парцели нема да бидат компензирани.

Подобноста за компензација и поддршка за обновување на егзистенцијата ќе се усоврши врз основа на пописот, пописот на средства и социо-економското истражување.

Сопствениците кои отсутствуваат (на пр., луѓето со законски права на земјиштето, но кои живеат на друго место) сепак ќе ги исполнуваат условите за компензација. НЕР ќе направи и ќе ги документа своите напори да ги пронајде и да ги информира за процесот. Овие напори може да вклучуваат напори да се допре до нив преку нивните соседи, објавување огласи во весници кои информираат за процесот итн. отсутниот сопственик повторно се појавува. Тие, исто така, би можеле да поднесат барање за компензација по завршувањето на пописот на средствата преку механизмот за поплаки на проектот (види [Дел 7](#)).

5.3 Матрица на права

Матрицата на права ги поставува принципите на компензација и враќање на средствата за егзистенција за различните групи на ЛЗП во зависност од средствата, имотите и средствата за живот што може да ги загубат поради Проектот. Во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ, тој ги наведува политиките за права за секој тип на потенцијални влијанија.

Индикативна матрица на правата е дадена во **Табела 4** подолу. Матрицата ќе биде потврдена и приспособена врз основа на деталниот дизајн, социо-економското истражување и консултациите со ЛЗП.

Правата за економско раселување вклучуваат поддршка за обновување на средствата за егзистенција и се дефинирани одделно од компензација за физичко раселување и загуба на средства.

Влијанијата на проектот што доведуваат до економско раселување може да вклучуваат проектни активности кои влијаат на средствата што ЛЗП/ДЗП (вклучувајќи ги и бизнисите) ги користат за да заработат живот, како што се платите за вработување, обезбедување услуги, производство на стоки, кирии од земјиште или простории, приход од земјоделски култури, жетви или сточарство, стоки или храна што се трошат само за себе и разни владини надоместоци³¹.

Степенот до кој ДЗП/ЛЗП може да бидат засегнати од таквите влијанија на економското раселување, како и промените во нивниот животен стандард, ќе се определи врз основа на резултатите од социо-економското истражување за време на подготовката на ПОЕ. ДЗП/ЛЗП за кои ќе се утврди дека се погодени од влијанијата на економското раселување и промените во нивниот животен стандард, ќе бидат подобни за поддршка за обновување на средствата за живот, како што е предвидено во овој РОЕ. Матрицата за права, исто така, предвидува избегнување и минимизирање на некои влијанија врз животната средина, како што е дозволувањето на жетвата на земјоделските култури пред преземањето на земјиштето.

НЕР ќе соработува со државни институции и организации кои можат да обезбедат различни видови социјална помош, како што се Министерството за труд и социјална политика, општините и нивните социјални одделенија и Агенциите за рурален развој кои работат во областа.

НЕР ќе ги задржи сите трајни и привремени договори за откуп на земјиште; вториот ќе го опфати целиот градежен коридор (22 или 25 метри, минус 7 метри трајно стекнато земјиште) и со тоа ќе ја вклучи зона 1 и ќе ги документа сите ограничувања во зоните 1 и 2.

Со оглед на тоа што Матрицата за правата е развиена под одредена несигурност, таа исто така опфаќа влијанија кои не се идентификувани, но може да се појават во врска со проектот во иднина („непредвидени влијанија“ на дното на Матрицата).

³¹ На пример, ДЗП/ЛЗП може да бидат лишени од државни надоместоци за невработеност или субвенции за комунални услуги доколку добиле приход.

Табела 4. Прелиминарна матрица за права

Видови на потенцијални загуби / влијанија	Категорија на ЛЗП	Права за компензација и обновување на услови за егзистенција
А. Влијанија поврзани со трајно стекнување со земјиште		
Трајна загуба на земјоделско земјиште во сопственост на физички и правни лица, како и трајна загуба на градежно земјиште во приватна сопственост	Сопственици на земјиште	Обезбедување на еквивалентно земјиште за замена со еднакви карактеристики ³² ИЛИ паричен надоместок со целосна цена за замена. Да се обезбеди сигурност на мандатот ³³ . И Сите даноци на доход поврзани со плаќањата што треба да ги примаат ЛЗП ќе бидат покриени со Проектот.
	ЛЗП што може да се легализираат	Во случаите дефинирани со законодавството, легализираните ЛЗП ќе бидат легализирани и ќе бидат компензирани како сопствени НЕР (види погоре).
	Формални корисници на државно земјиште (закупци или други иматели на права)	На закупувачите ќе им се даде можност да имаат замена за закуп во согласност со договорот со сопственикот на земјиштето (државен закуподавач). Ако тоа не е можно, паричен надомест за веќе платен, но неискористен закуп. И Информации за стекнувањето на земјиштето дадени најмалку три месеци пред откупот на земјиштето, за да му се овозможи на закупецот да најде друго земјиште за закуп.
	Формални корисници на приватно земјиште (закупци или други иматели на права)	Паричен надомест за веќе платен, но неискористен закуп. И Информации за стекнувањето на земјиштето дадени најмалку три месеци пред откупот на земјиштето, за да му се овозможи на закупецот да најде друго земјиште за закуп.
	Неформални корисници на земјиште (ЛЗП што не може да се легализираат)	Помош за идентификација на заменливо земјиште/ресурси за користење пред влегувањето во земјиштето. Правни консултации за тоа како правилно да се регистрира земјишна парцела или за други теми од значење за засегнатите корисници.
Трајна загуба на напуштено земјиште	Сопственици на земјиште / ЛЗП што може да се легализираат	Сопствениците на земјиште може да побараат експропријација на целата земјишна парцела. Парична компензација за напуштеното земјиштето.
Трајна загуба на едногодишни / повеќегодишни посеви и дрвја	Сопственици на посеви и дрвја (сопственици на земјиште или формални или неформални корисници на земјиште)	Паричен надоместок со целосна замена (врз основа на видот, возраста, продуктивната вредност на погодените култури и дрвја, итн.).

³² Во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ, обезбедувањето земјиште за замена треба да се разгледа пред опцијата за паричен надомест; сепак, имајќи предвид дека НЕР не поседува земјишни парцели, нема да може да обезбеди земјиште за замена.

³³ „Обезбедување мандатот“ се однесува на преселените поединци или заедници кои се преселени на локација што можат законски да ја окупираат, каде што се заштитени од ризикот од иселување и каде што правата на владеење што им се обезбедени се социјално и културно соодветни (БИ 5 на ЕБОР).

Видови на потенцијални загуби / влијанија	Категорија на ЛЗП	Права за компензација и обновување на услови за егзистенција
Загуба на нерезидентни структури (огради, плевни итн.) и инфраструктура (наводнување, водоснабдување и одводна мрежа, итн.)	Сопственици на нерезидентни структури и инфраструктура (кои може да се сопственици на земјиште или формални или неформални корисници на земјиштето)	За сопствениците/формалните корисници: паричен надомест за погодените структури и инфраструктура со целосна цена за замена. И Движечки додаток за движни средства или помош за нивно преместување. Во случај на неформални корисници - доколку не се најде можност да се обезбеди паричен надомест - поддршка со преместување / обезбедување транспорт, вклучително и утовар/растовар на конструкциите на алтернативна локација и расклопување/ /склопување
Загуби на извори за егзистенција (посеви, дрвја и друго земјоделско производство)	Сопственици на земјиште и ЛЗП што може да се легализираат, закупци / формални корисници на земјиште, неформални корисници на земјиште	Можна помош за обновување на егзистенцијата (во зависност од потребите на ЛЗП): <ul style="list-style-type: none"> • Можност за берба на посевите пред откупот на земјиштето. • Помош за идентификување на алтернативно земјиште за користење (за егзистенција на копно). • Обезбедување консултации од земјоделски експерт за ефикасни/подобри земјоделски техники. • Обезбедување на примероци од овошни дрвја (по две на секое изгубено дрво). • Пристап до работни места (поврзани со овој проект и други можности). • Пристап до други локално достапни можности за вработување (на пр. јавни работи, вработување во општински претпријатија итн.). • Консултации за пристап до микро заеми. • Поддршка при добивање лични документи или документи за регистрација. • Помош за пристап до обука, развој на вештини, можности за работа, поддршка за развој на земјоделството. • Обезбедување обука за управување со средствата за компензација.
Загуба на деловни структури (на пр. работилници и сл.)	Сопственици на вакви структури	Замена на деловната структура ³⁴ ИЛИ Паричен надомест за засегнатите деловни структури со целосна цена за замена. И Движечки додаток за движни средства или помош за нивно преместување.
Загуба на деловен приход / прекин на деловна активност	Сопственици на засегнат формален или неформален бизнис (земјоделски бизниси што користат земјиште во рамките на трајното преземеното земјиште)	Паричен надомест за изгубен приход за време на периодот на транзиција (до повторно воспоставување на деловни/економски активности на друга локација). Ова практично може да значи за: 1) Бизнисите со даночна декларација - паричен надоместок од 1 година нето приход И такси за државна регистрација и лиценца исто така ќе бидат компензирани, доколку ги има, како и данокот на доход поврзан со плаќањето според Проектот. 2) Бизниси без даночна декларација - реставрација за егзистенција врз основа на просечната месечна плата на РМ (објавена од Државниот завод за статистика на РСМ) за 1 година;
Загуба на приход и / или извори за егзистенција заради губење на работата	Вработени кои работеле за засегнатиот бизнис (компанија или трговец поединец) со договор за вработување	Поддршка за обновување на егзистенцијата во случај на трајно губење на работа: <ul style="list-style-type: none"> • поддршка на пристапот до вработување поттикнат од Проектот. • поддршка на пристапот до стручна обука, земјоделска обука, компјутерски курсеви или друго.
Б. Влијанија поврзани со привремено стекнување со земјиште и други привремени загуби / влијанија за време на градежните активности		

³⁴ Во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ, обезбедувањето структура за замена треба да се земе предвид пред опцијата за паричен надомест; сепак, имајќи предвид дека НЕР не поседува деловни објекти, нема да може да обезбеди заменски структури.

Видови на потенцијални загуби / влијанија	Категорија на ЛЗП	Права за компензација и обновување на услови за егзистенција
Привремена загуба на земјоделско земјиште во сопственост на физичко или правно лице (обработливо земјиште, лозје и пасишта) и како резултат на тоа: <ul style="list-style-type: none"> Ограничени права на земјиштето (за сопствениците) Загубен пристап до земјиштето како извор за егзистенција (за корисниците) 	Сопственик на земјиште и ЛЗП што може да се легализираат	Паричен надоместок со целосна замена за правото на користење на земјиште по договор, за периодот на користење на земјиштето. И Враќање на земјиштето по употреба.
	Формален корисник (закупец) на земјиште	Информации и консултации за привременото откупување на земјиштето најмалку три монтажа пред влезот на земјиштето, за да му се овозможи на закупецот да најде еквивалентно алтернативно закупување на земјиште, вреднувано по пазарна вредност.
	Неформален корисник на земја	Помош за идентификација на заменливо земјиште/ресурси за користење пред влегувањето во земјиштето.
Загуба на едногодишни / повеќегодишни посеви и дрвја	Сопственици на посеви и дрвја (сопственици на земјиште или формални или неформални корисници на земјиште)	<i>Видете трајни загуби</i>
Загуба на нерезидентни структури	Сопственици на нерезидентни структури и инфраструктура	<i>Видете трајни загуби</i>
Загуба на деловни структури (на пр. продавница или работилница)	Сопственици на вакви структури	<i>Видете трајни загуби</i>
Загуби на извори за егзистенција (посеви и друго земјоделско производство)	Сопственици на земјиште и ЛЗП што може да се легализира, закупци / формални и неформални корисници на земјиште	<i>Разгледување од случај до случај користејќи ги опциите предложени за трајни загуби</i>
Загуба на деловен приход	Сопственици или засегнати формални или неформални бизниси	За Бизниси со даночна декларација - паричен надомест на нето приход за месеци на прекин на дејност до една година. За бизниси без даночна декларација - обновување на егзистенција врз основа на просечната месечна плата во Северна Македонија (како што е објавена од Државниот завод за статистика на РНМ) за бројот на месеци на стопирање на дејност до максимум една година
Загуба на приход и / или извори за егзистенција заради загубена работа	Вработени кои работеле за засегнатиот бизнис	Поддршка пристапот до стручна обука, земјоделска обука, компјутерски курсеви или друго.
В. Трајни влијанија за време на операциите (заради ограничување на користењето на земјиштето во рамките на ограничените зони на цевоводите)		
Ограничена употреба на приватно земјоделско земјиште во рамките на Ограничената зона	Сопственици / иматели на права на земјоделско	Надомест преку воспоставување службеност, која ќе се исплати пред расчистување на земјиштето за градба и ќе го покрие целиот период на фазата на изградба и работење, во согласност со Законот за експропријација (чл. 10 и 11) и БИ 5. Очекуваната службеност плаќањето е 50% од вредноста на замената на земјиштето.

Видови на потенцијални загуби / влијанија	Категорија на ЛЗП	Права за компензација и обновување на услови за егзистенција
1		
Ограничена употреба на градежно земјиште во рамките на Ограничената зона 2 за градежни цели	Сопственици / иматели на права на градежно земјиште	За секоја парцела за градба, определете дали ќе се применуваат исклучоците што се применуваат на градежните конструкции во оваа зона (види Дел 3.1.6 и Дел 4.3.4). Ако не, компензирајте ја разликата помеѓу земјиштето за градба и друг тип на земјиште во кое ќе се прекатегоризира погоденото земјиште. Надоместете ги сите трошоци поврзани со рекласификација на земјиштето.
Загуба на извори за егзистенција (посеви и друго земјоделско производство)	Сопственици на земјиште, формални и неформални корисници на приватно земјиште во рамките на Ограничената Зона 1	<i>Разгледување од случај до случај користејќи ги опциите предложени за трајни загуби</i>
Загуба на деловен приход	Сопственици на засегнати формални или неформални бизниси: а) земјоделски бизнис во рамките на Ограничената зона 1; б) Бизнис за недвижности што поседува земјиште во рамките на Ограничената зона 2	Исто како во делот „А. Влијанија поврзани со трајно откуп на земјиште“ за трајна деловна загуба.
Загуба на вработување	Работници / вработени на бизнисите чии операции стануваат економски неисплатливи	Поддржете го пристапот до стручна обука, земјоделска обука, компјутерски курсеви или друго
Г. Влијанија врз ранливи ЛЗП		
Влијанија врз ранливи ЛЗП (како што се домаќинства со ниски приходи, домаќинства предводени од жена, постаро лице или лице со попреченост, или со долгорочни здравствени проблеми, бегалци или внатрешно раселени лица кои може да не се заштитени преку националното законодавство)	Ранливи ЛЗП (физички и правни лица)	<ul style="list-style-type: none"> Директни посети на домовите на ранливите лица/домаќинства (особено за стари лица и лица со хронични заболувања) за спроведување на расправи (индивидуални преговори) за предлозите за експропријација; Доколку не е можно, уредување на посебен превоз за лицата со телесен инвалидитет, вклучително и медицинска помош доколку е потребно), за да можат да пристигнат во канцеларијата на Управата за експропријација. Дополнителни правни консултации. Помош за време на процесот на плаќање, т.е., обезбедување дека документите за компензација и процесот на плаќање се добро разбрани (особено за постарите лица). Размислување за обезбедување на државни субвенции. Земјоделски обуки за зголемување на нивниот принос и производство и слично (доколку средствата за живот се копнени и не се опфатени со мерките за обновување на егзистенцијата). Приоритет во пристапот до вработувањето поврзано со проектот (доколку квалификацијата и здравствените услови го дозволуваат тоа). Помош при идентификување и купување на нов имот (ако земјиштето или објектите биле засегнати). Помош за време на периодот после плаќањето (на пр., во изнаоѓање курсеви за обука за подобрување на вработливоста за локално потребните професии како што се механичари, заварувачи; помош за обезбедување пари за компензација и намалување на ризиците од злоупотреба или грабеж). Секоја дополнителна поддршка потребна од засегнатите ранливи луѓе/домаќинства ќе се утврди врз основа на

Видови на потенцијални загуби / влијанија	Категорија на ЛЗП	Права за компензација и обновување на услови за егзистенција
		резултатите од социо-економското истражување со оглед на личните ситуации на таквите ранливи луѓе. Загрозените лица ќе бидат консултирани за видот на помошта што им е потребна и ќе им се обезбеди помош suiTabela за нивните потреби. Оваа помош ќе биде олеснета од НЕР со поддршка од релевантните органи/државни органи.
Е. Непредвидливи влијанија		
Загуба на резидентни градби или структури, доколку е идентификувана за време на пописот на инвентар или се случи за време на градежните работи	Сопственици, ЛЗП што може и што не може да се легализираат, релоцирани потстанари	Обезбедување компензација, поддршка за преместување и мерки за обновување на средствата за живот во согласност со БИ 5 на ЕБОР и ЕСС 6 на ЕИБ.
Влијанија врз условите за егзистенција кои не се вклучени во оваа Матрица на правата, но може да се идентификуваат за време на социо-економското истражување или за време на градежните работи	ЛЗП кои искусуваат влијанија врз своите услови за егзистенција	Обезбедување на мерки за обновување на средствата за егзистенција во согласност со овој РОЕ, БИ 5 на ЕБОР и ЕСС 6 на ЕИБ.

6 КОНСУЛТАЦИИ СО ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

6.1 Консултации со кои е запознаена подготовката на РОЕ

Ангажманот на засегнатите страни за предложените делови од гасоводот беше завршен за време на националните процедури за оценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС); како и при еколошки и социјални проценки за интерконекцијата и делницата Свети Николе-Велес според барањата на заемодавачите. Овие активности се детално опишани во Планот за вклучување на засегнатите страни на проектот (ПАЗС) (Дел 4.2) и сумирани подолу.

Активностите за вклучување на засегнатите страни за **интерконекцијата** беа преземени како дел од националниот процес за ОВЖС во согласност со законодавството. Во октомври 2019 година беа одржани консултации со Министерството за животна средина и просторно планирање, во јануари 2020 година - со претставници на општинските администрации и соодветните сектори (транспорт и врски, култура и културно наследство, земјоделство, шумарство и водостопанство и други). Во октомври 2019 и јануари 2020 година се одржаа неформални состаноци со претставници на заедниците во руралните области на погодените општини (Гевгелија, Богданци, Демир Капија и Неготино). Во април-мај 2022 година беа собрани дополнителни социо-економски информации за ОВЖССА. Ова вклучуваше 12 состаноци за јавни консултации и ангажмани за собирање податоци организирани во општините што ги минува Интерконекција, опфатени повеќе од 250 учесници. Секој состанок вклучуваше дискусии со претставници на општинските администрации, фокус групи на локалната заедница и дискусии во фокус групи со сопственици и корисници на земјиштето.

Објавувањето на информациите за делницата Свети Николе-Велес беше завршено согласно националните прописи. Првиот настан за консултации со засегнатите страни во областа долж делницата беше јавна расправа одржана во Свети Николе во април 2012 година како дел од поголемиот процес Клевовце-Неготино ОВЖС. Подоцна, во јуни 2021 година, во фазата на опфат на ОВЖССА, се одржа по една јавна расправа во секоја од трите засегнати општини (Свети Николе, Лозово и Велес). Локалните власти, различни одделенија на засегнатите општини и локалните жители, исто така, беа консултирани за време на собирањето на основните социо-економски податоци за ОВЖССА. Некои состаноци се одржаа онлајн поради ограничувањата за Ковид-19.

Обелоденување информации и консултации со засегнатите страни за **делницата Гостивар-Кичево** се случија во 2012 година за време на процесот на ОВЖС за делницата Скопје-Кичево согласно Законот за животна средина. Тогаш не се одржаа јавни состаноци во ниту една од отсечните заедници Гостивар-Кичево (се одржаа шест средби во другите заедници од поголемиот дел). Подоцна, во ноември 2015 година, во текот на следната постапка за ОВЖС за делницата Скопје-Тетово-Гостивар (во моментот во изградба), беа спроведени четири јавни расправи, од кои една беше во општина Гостивар и друга - во општина Кичево.

6.2 Објавување на информации

Во националното законодавство не постои барање за јавно објавување на информации поврзани со откупот на земјиштето пред експропријацијата. Оние кои имаат формално законско право на стекнатото земјиште се информирани во рамките на постапката за експропријација (поднесување на поединечни предлози за експропријација и индивидуални расправи) (види **Дел 3.1.3**). Оние кои немаат формални права на сопственост не се информирани за експропријацијата (со што НЕР ќе спроведе дополнителни мерки за известување на неформалните корисници).

Според барањата на ЕБОР и ЕИБ, треба да се обезбеди значаен ангажман на засегнатите страни и информирано учество на ЛЗП во текот на процесот на имплементација на проектот и откуп на земјиште. За таа цел, навременото откривање на релевантните информации е од клучно значење.

Ќе се изработи „Леток за откуп на земјиште и обнова на условите за егзистенција“ врз основа на оваа РОЕ и ќе биде обелоденет, заедно со РОЕ, на веб-страниците на НЕР, ЕБОР и ЕИБ на

англиски и македонски јазик. Дополнително, печатените копии од летокот ќе бидат достапни на следните локации:

- Канцеларија на НЕР во Скопје (бул. Свети Климент Охридски 586, 1000 Скопје);
- Административни згради на засегнатите општини:
  - за **Интерконекцијата**: општините Неготино, Демир Капија, Гевгелија и Богданци; и
  - за **делница Свети Николе-Велес**: општини Свети Николе, Лозово и Велес.

Овие документи ќе бидат достапни и на албански јазик - за делница Гостивар-Кичево (во општините Гостивар и Кичево) - во подоцнежна фаза, кога ќе се развие дизајнот на делницата Гостивар - Кичево и ќе бидат обелоденети нејзините еколошки и социјални документи.

По објавувањето на овие документи, ќе се организираат групни состаноци со корисниците на земјиштето и сопствениците погодени од откупот на земјиштето (ова е надвор од расправите за предлози за експропријација). На ваквите состаноци се планира да се дистрибуира леток за откуп на земјиште и да се презентира целта и обемот на идните социо-економски истражувања на домаќинствата, пописот и пописот на средствата, идната декларација за пресечен датум, принципите на ЕБОР и ЕИБ за откуп на земјиштето; пристапи за обновување на условите за егзистенција, критериуми за подобност, прелиминарна матрица за права, пристапи за поддршка на ранливоста и очекувано откуп на земјиште / временска рамка за обновување на средствата за егзистенција. Овие групни состаноци ќе ги води НЕР или консултантот за раселување на НЕР; планирано е да се организираат вакви средби во сите засегнати населени места (привремено, во 34 населени места).

Во подоцнежна фаза, ќе се подготват ПОЕ специфични за делови врз основа на наодите од социо-економските истражувања, пописот на засегнатите луѓе и пописот на засегнатите средства. Пакетот за обелоденување во оваа фаза ќе ги содржи ПОЕ, нивните не-технички резимеа и специјалните летоци за поплаки. Овие документи ќе бидат објавени на веб-страниците на НЕР, ЕБОР и ЕИБ на англиски и македонски јазик. Хартиени копии од овие документи ќе бидат достапни во канцеларијата на НЕР во Скопје и административните згради на погодените општини (види погоре) на македонски, а исто така и на албански - за делницата Гостивар-Кичево..

6.3 Консултации со засегнатите страни за откуп на земјиште и обновување на условите за живот

Програмата за вклучување на засегнатите страни во рамките на проектниот ПАЗС беше дизајнирана да обезбеди ефективен ангажман со идентификуваните засегнати страни, да создаде и одржува односи со почит помеѓу НЕР и засегнатите страни и да спречи можни конфликти.

Програмата содржи блок од специјални консултативни настани и други активности за ангажман за откуп на земјиште и обновување на средствата за егзистенција што ќе се одржат во фазата пред изградбата и изградбата, а понатаму во текот на животниот циклус на проектот (**Табела 5**).

Консултативните настани ќе бидат спроведени од НЕР или консултантот за раселување со поддршка на општинските власти.

Треба да се напомене дека пандемирските ограничувања, првенствено мерките за социјално дистанцирање и ограничувањето на состаноците во заедницата, може да влијаат на изборот на методите за ангажирање на ЛЗП. НЕР или консултантот за раселување на НЕР ќе се консултира со националните регулатори во врска со какви било ограничувања на настаните за ангажирање на засегнатите страни.

Табела 5. Консултации во рамките на откупот на земјиштето и планот за обновување на егзистенцијата

Бр.	Активност / средства за комуникација	Целна група	Информациите што треба да се објават	Временска рамка	Одговорна	Локација
1.	120-дневно објавување на еколошките и социјалните документи на Проектот, вклучувајќи ја и оваа РОЕ	Погодените населби (т.е. оние што ги минуваат цевководите) НВО, медиуми, академски кругови и сите други засегнати страни	РОЕ како дел од пакетот за еколошки и социјални обелоденувања на проектот, на англиски и македонски, и леток за откуп на земјиште	Период на обелоденување: септември – декември 2022 година;	НЕР, ЕБОР и ЕИБ	<ul style="list-style-type: none"> РОЕ и Лефлет - електронски верзии на веб-страницата на НЕР, веб-страниците на ЕБОР и ЕИБ РОЕ и леток - печатени копии во канцеларијата на НЕР во Скопје Тврда копии од летокот за откуп на земјиште достапни во административните згради на сите засегнати општини во Македонија
2.	120-дневно обелоденување на отсек Гостивар-Кичево еколошки и социјални и повторно објавување на РОЕ со нови информации	Погодени населени места (т.е. оние што ги минува цевководите Гостивар-Кичево) НВО, медиуми, академски кругови и сите други засегнати страни	Ажуриран лист за РОЕ и откуп на земјиште на англиски, македонски и албански јази	Откако ќе се подготви информацијата за Гостивар-Кичево	НЕР, ЕБОР и ЕИБ	<ul style="list-style-type: none"> Како погоре, и печатените копии на албански јазик да бидат достапни во општините Гостивар-Кичево
3.	Групни состаноци со корисниците на земјиштето и сопствениците погодени од откупот на земјиштето за да се разговара за целта и опсегот на идните социо-економски истражувања на домаќинствата, пописот и пописот на средствата, идната декларација за крајниот датум, ЕБОР и ЕИБ принципите за откуп на земјиштето; пристапи за обнова на средствата за егзистенција, критериуми за подобност, механизам за поплаки, матрица на права, поддршка за ранливост и очекувано откупување земјиште / временска рамка за обновување на средствата за егзистенција	<ul style="list-style-type: none"> Засегнати чинители: корисници на земјиште и сопственици Претставници на засегнатите општини 	Рамка за обновување на условите егзистенција, леток за откуп на земјиште (ќе се дистрибуира)	За време на проектирањето на проектот / пред какви било влијанија врз земјиштето	НЕР (или консултант за преселување на НЕР)	Состаноци во секое засегнато населено место ³⁵ <i>Напомена: за делницата Гостивар-Кичево, по извршеното нејзино престојување.</i>
4.	Состаноци или формална кореспонденција за истата цел како во Акција 1	Јавните претпријатија/операторите на инфраструктурите што ќе ги	Како погоре	За време на проектот	НЕР (или консултант за	Канцеларијата на НЕР во Скопје или како што ќе се договорот страните

³⁵ Населби долж:

- Интерконекцијата: Тремник, Прждево, Демир Капија, Чифлик, Дрен, Габрово, Смоквица, Прдејци, Негорци, Мрзенци, Стојаково;
- гасоводот Свети Николе-Велес: Ерделија, Свети Николе, Пеширово, ГорноЦрнилиште, Адиматово, Лозово, Милино, Каратманово, Ново Село, Чалошево, Велес; и
- гасоводот Гостивар-Кичево: Форино, Гостивар, Лакавица, Бигор, Зајаз, Букојчани, ГорноСтрогомиште, Долно Строгомиште, Колибари, Црвица, Махмудовци, Кичево.

Бр.	Активност / средства за комуникација	Целна група	Информациите што треба да се објават	Временска рамка	Одговорна	Локација
		минуваат цевководите			раселување на НЕР)	
5.	Фокус групи со жени кои го користат или поседуваат погоденото земјиште, како и со ранливите лица	Жените кои го користат или поседуваат погоденото земјиште, како и со ранливите лица	Како погоре	During Project design	НЕР (или консултант за преселување на НЕР)	Засегнати села и градови (најмалку по едно по општина, што опфаќа урбана и рурална женска популација и ранливи луѓе)
6.	Обелоденување на специфичниот дел од ПОЕ и Нетехнички резимеа	Сите лица/субјекти засегнати од откупот на земјиштето; Сите засегнати страни	ПОЕ и нивните Нетехнички резимеа (НТР)	За време на дизајнот на проектот	НЕР (или консултант за преселување на НЕР)	<ul style="list-style-type: none"> Електронски верзии на веб-страницата на НЕР, веб-страниците на ЕБОР и ЕИБ печатени копии во канцеларијата на НЕР во Скопје; Тврда копии од ПОЕ и НТС и летоци за поплаки достапни во административните згради на сите засегнати општини на македонски јазик (и исто така на албански јазик за делница Гостивар-Кичево)
7.	Состаноци за објавен ПОЕ	Лица / субјекти погодени од откупот на земјиштето; Други засегнати страни (на пр., социјални одделенија на засегнатите општини, невладини организации ангажирани во социјална поддршка / човекови права)	ПОЕ и нивните НТС	За време на дизајнот на проектот	НЕР (или консултант за преселување на НЕР)	
8.	Посветени состаноци за i) безбедност на заедницата и ii) за ограничувањата за користење на земјиштето во коридорот каде што се закопани цевководите и во трите ограничувачки зони ³⁶	Засегнати страни: <ul style="list-style-type: none"> Корисници на земјиште и сопственици; Јавните претпријатија/операторите на инфраструктурите што ќе ги минуваат цевководите; И засегнати општински власти 	Специјални материјали за презентација (на пр., постери за безбедност и ограничувања/зони за	Пред операциите и постојано во рок од шест месеци од работењето	НЕР	<ul style="list-style-type: none"> Состаноци со жителите во секое засегнато населено место (видете ги списоците во точка 2 погоре) Состаноци или формална кореспонденција со комунални и инфраструктурни оператори во канцеларијата на НЕР или како што ќе биде договорено помеѓу страните

³⁶ Зона 1 – коридор од 10 метри со центар на цевководот каде што е забрането да се одгледуваат растенија со корени подлабоки од 1 m и да се ора земјиште подлабоко од 0,5 m; Зона 2 – коридор од 60 метри центриран на цевководот каде што е забрането да се градат нови станбени згради; и Зона 3 – коридор од 400 метри со центар на цевководот каде што ќе важат ограничувањата за густина на населеност.

Бр.	Активност / средства за комуникација	Целна група	Информациите што треба да се објават	Временска рамка	Одговорна	Локација
			користење на земјиштето) и ажуриран леток со често поставувани прашања			

7 МЕХАНИЗАМ НА ПОПЛАКИ

ЕБОР и ЕИБ бараат да се воспостави механизам за поплаки за да се разгледаат и разрешат грижите и/или прашањата покренати од засегнатите страни во врска со проектот, на ефикасен, навремен, транспарентен, недискриминаторски / правичен и економичен начин.

НЕР, како компанија во државна сопственост, ги почитува националните регулативи за решавање на прашања и поплаки од физички или правни лица³⁷. НЕР ја надополни својата сегашна практика за управување со поплаки за да се усогласи со барањата на заемодавците и да го постави **механизмот за поплаки** на проектот за надворешни засегнати страни (види ПАЗС).

Препознавајќи ја важноста и сложеноста на прашањата за откупот на земјиштето, НЕР дополнително го разви механизмот за поплаки за да вклучи три последователни нивоа за вонсудско, спогодбено разгледување и решавање на поплаките опишани подолу.

Прво ниво на управување со поплаки

- ЛЗП може да поднесе жалба поврзана со откуп на земјиште во канцеларијата на НЕР или до специјалниот претставник на НЕР (**Табела 6**), на кое било градилиште или до претставник на изведувачот на градежништвото; или во канцелариите на засегнатите општини. Поплаката може да се пренесе вербално (лично или по телефон) или писмено со, на пример, со користење на Формулар за поплаки (види **Анекс 3**) со лична испорака, пошта, факс или е-пошта или кој било друг формат. Поплаките може да се поднесуваат анонимно.
- НЕР ќе ја користи постоечката постапка за поплаки за евидентирање на поплаки според ПАЗС. Секоја поплака ќе се регистрира со нејзино вклучување во Регистарот на поплаки³⁸, и ќе се потврди во рок од пет работни дена.
- Одлуката ќе се обиде на ниво на земја со вклучување на НЕР и/или Единицата за имплементација на проектот (ЕИП) на НЕР и доколку е релевантно, Изведувачот на градежни работи, општината и правниот службеник на НЕР.
- НЕР ќе одговори во рок од 15 дена од приемот на поплаката со издавање на писмо за одлука до ЛЗП; писмото ќе ги претстави предложените корективни/дејства за решавање на поплаки; спроведувањето на корективни активности може да започне и да продолжи, по потреба.
- НЕР ќе издаде Завршно писмо, од кое еден примерок ќе му биде доставен на подносителот на жалбата откако тој/таа ќе се согласи со резултатите од активностите за решавање и ќе го потпише

Второ ниво на управување со поплаки

- Доколку не се реши, поплаката на ЛЗП ќе биде пренасочена до внатрешната Група за решавање поплаки, која ќе има 15 дена да го разгледа и да одлучи за случајот. Оваа група ќе биде формирана и предводена од ЕИП на НЕР. Тоа ќе вклучува претставници на највисокото раководство на НЕР, правни службеници и персонал за животна средина и социјала, релевантен персонал на ЕИП, консултантот за раселување на НЕР и засегнатите ЛЗП. Групата ќе ги консултира претставниците на општините и органот за експропријација за да го олесни решавањето на поплаките, доколку е потребно.

³⁷ Закон за постапување по претставки и предлози (Сл. РМ бр. 82/2008, 13/2013, 156/2015, 193/2015), Правилник за начинот на постапување по претставки и предлози (Сл. весник бр. 2/2009) и други..

³⁸ Секоја поплака ќе биде евидентирана во регистарот со следните информации: Опис на поплаката; Датум на прием на жалбата и кога потврдата е вратена на подносителот на жалбата; Опис на преземените дејствија (истрага, корективни мерки, превентивни мерки); и Датум на решавање и затворање / давање повратни информации до подносителот на жалбата..

- За контроверзни случаи за кои се потребни дополнителни мислења, ЕИП може да вклучи претставници на надворешни страни: на пр., локално здружение на земјоделци, невладината организација за човекови права, експерт за откуп на земјиште итн. во Групата за решавање поплаки. Надворешните страни ќе ги разгледаат поплаките заедно со сите заинтересирани страни и ќе се обидат да идентификуваат прифатливи резултати. Овие исходи, откако ќе се идентификуваат како привремено прифатливи, и доколку се договорат од НЕР, ЕИП и подносителот на жалбата, ќе бидат обврзувачки за нив.
- Подносителот на претставката ќе биде информиран за предложената алтернативна корективна акција и планираните последователни активности во рок од 15 дена од приемот на жалбата.
- На подносителот на претставката ќе му биде издадено уште едно писмо за резолуција со понатамошни дејствија за решавање, проследено со писмо за затворање, доколку се постигне договор.

Во секое време, подносителите на жалби може да бараат други правни лекови според законодавството на Северна Македонија, вклучително и формална судска жалба.

Контакт информации

Сите прашања и поплаки поврзани со откупот на земјиштето може да се канализираат до НЕР користејќи ги деталите за контакт во **Табела 6**.

Деталите за контакт исто така ќе бидат: i) достапни на веб-страницата на НЕР (<https://mer.com.mk/mk-MK/Home/Kontakt>) и ii) објавени на одредени табли на градилиштата (заедно со деталите за договорот на НЕР градежни изведувачи) и на информативните табли кај административните згради на погодените општини и во засегнатите населени места.

Табела 6. Детали за контакт на НЕР за прашања или поплаки поврзани со откупот на земјиштето

Лице за контакт на НЕР за прашања и поплаки поврзани со проектот	Г-ѓа Валентина Тасевска Раководител на Сектор за правни и општи работи Адреса: бул. Св. Климент Охридски 58 Б, 1000 Скопје, Република Северна Македонија Моб: + 389 78 231 803 Факс: + 389 26 090 437 Е-пошта: valentina.tasevska@mer.com.mk
Лицето за контакт на НЕР за прашања и поплаки за откуп на земјиште	Г-дин Мухарем Емшија Адвокат Адреса: бул. Св. Климент Охридски 58 Б, 1000 Скопје, Република Северна Македонија Моб. +389 75 264288 Тел: + 389 26 090 137 Факс: + 389 26 090 437 Е-пошта: muhareem.emshija@mer.com.mk
АД национални енергетски ресурси детали за општи прашања	Адреса: бул. Св. Климент Охридски 58 Б, 1000 Скопје, Република Северна Македонија Тел: + 389 26 090 137 Веб: www.mer.org.mk Е-пошта: contact@mer.com.mk

8 ДОГОВОРИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА И БУЏЕТ

8.1 Одговорности

НЕР ќе биде одговорен за имплементацијата на тековната РОЕ и претстојните ПОЕ специфични за делниците. Сите страни вклучени во имплементацијата на проектот, вклучително и градежните изведувачи, се обврзани да се усогласат со барањата наведени во оваа РОЕ.

Табела 7 дава преглед на одговорностите и аранжманите за спроведување на РОЕ/ПОЕ.

Табела 7. Организациски договори за РОЕ/ПОЕ

Бр.	Институција	Одговорности
1.	Владата на Република Северна Македонија	Ја усвојува Иницијативата од јавен интерес (Проектот)
2.	НЕР АД СКОПЈЕ	<p>НЕР ќе ја координира имплементацијата на сите активности за откуп на земјиште, раселување и обновување на средствата за живот по РОЕ/ПОЕ. Компанијата ќе:</p> <ul style="list-style-type: none"> да го одреди и објави крајниот датум, да ги опфати РОЕ, ПОЕ и сродните документи (Дел 6.2), како и другите релевантни информации за Проектот на ЛЗП и засегнатите заедници; учество во директни комуникации со ЛЗП (поединечно), организираат и одржуваат групни состаноци со ЛЗП; консултирање со релевантните национални власти за прашања поврзани со откупот на земјиштето; ангажирање на државните проценувачи и координирање на вреднувањето на земјиштето и имотот; да спроведе трајно и привремено откупување на земјиштето, вклучувајќи: <ul style="list-style-type: none"> о организирање индивидуални состаноци со засегнатите сопственици на земјиште; о склучување договори со преговарање пред експропријација; о плати / пакети за компензација; спроведување на мерки за обновување на егзистенцијата; да обезбеди помош за ранливите лица/домаќинства по потреба; воспоставување и спроведување механизам за поплаки (Дел 7); следење на процесот на привремено откупување на земјиштето и идно враќање; следење и известување до работодавците и релевантните национални власти за сите прашања поврзани со откупот на земјиштето.
3.	Единица за имплементација на проекти (ЕИП) и консултант за поддршка на ЕИП	<p>НЕР ќе формира ЕИП со потребниот персонал, вклучително и специјалист за социјално и раселување. ЕИП ќе ја набави поддршката потребна за подготовка на ПОЕ и ќе ја олесни координацијата со релевантните органи за трајно и привремено откуп на земјиште и развој и имплементација на ПОЕ.</p> <p>ЕИП, со поддршка на НЕР, ќе биде одговорен за усогласување на нацрт верзија и конечни ПОЕ со ЕБОР и ЕИБ, и ќе обезбеди усогласеност во однос на плаќањето на компензацијата на ЛЗП пред да се појават влијанијата од откупот на земјиштето и раселувањето (во соработка со општините и релевантни органи).</p> <p>Специјалистот за социјално и раселување во ЕИП ќе се погрижи проектните активности да се спроведуваат во согласност со ПР1, 5 и 10 на ЕБОР и ЕСС 1, 6 и 10 на ЕИБ и националните регулативи. Таа/тој, меѓу другото, тесно ќе соработува со консултантот за раселување и ќе поднесе извештај до ЕИП (доколку е потребно до НЕР) за спроведувањето на ПОЕ и примените поплаки поврзани со откупот на земјиштето.</p>
4.	Консултант за раселување на НЕР	<p>Консултантот за раселување на НЕР ќе биде задолжен за подготовка на ПОЕ специфични за секциите и нивно спроведување под надзор на ЕИП. Консултантот за раселување ќе има доволно внатрешна експертиза за раселување составена од меѓународни и национални специјалисти за раселување. Со поддршка на ЕИП и НЕР, тие ќе спроведат детално социо-економско истражување и попис (ако не е опфатено со актерот 7 подолу), ќе спроведат консултации со општинските и другите власти за нацрт-матрицата на правата и предложените дејствија за обесштетување и обновување на средствата за живот, спроведување (заеднички со НЕР) групни/индивидуални состаноци со ЛЗП, да се подготват нацрт ПОЕ и да се презентираат (заеднички со НЕР) на јавните</p>

Бр.	Институција	Одговорности
		состаноци. Консултантот за раселување ќе ги развие методологиите за социо-економското истражување и пописот во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ и ќе им ги достави на работодавачите на преглед и одобрување
5.	Државниот правобранител	Државните правобранители во засегнатите општини ќе ги подготват предлозите за експропријација и ќе ги достават до општинските Сектори за управни постапки (оддели на Одделението за имотно-правни прашања при Министерството за финансии)
6.	Министерство за финансии, Сектор за имотно-правни прашања	Секторот за имотно-правни прашања при Министерството за финансии е надлежен за откуп на земјиште за проекти од јавен интерес. Нејзините општински поделби (Сектори за управни постапки) се „Органи за експропријација“ кои го координираат откупот на земјиштето за проектот. Тие, исто така, ќе спакуваат и испратат поединечни предлози за експропријација до ЛЗП и ќе издадат решенија за експропријација
7.	Државно биро за судски вештачења	Државното биро за судски вештачења е лиценциран проценител кој, користејќи методи утврдени со законите, врши попис на имотот и го утврдува надоместокот за изгубениот имот (земјени парцели, средства, земјоделски култури и насади). Ова биро ќе ги развие методологиите за вреднување во согласност со барањата на ЕБОР и ЕИБ и кои ќе бидат прифатени од работодавачите.
8.	Органи на локалната самоуправа	Општинските власти ќе учествуваат во процесите на експропријација на земјиштето преку помагање во одржување на индивидуални состаноци со засегнатите сопственици на земјиште. Тие, исто така, ќе го поддржат ангажманот на засегнатите страни, на пр., во организирање на групни состаноци со ЛЗП, како и јавни состаноци во локалните заедници, со откривање на РОЕ/ПОЕ. Покрај тоа, тие ќе помогнат да се шират информации за механизмот за поплаки и потенцијално да се соберат поплаките поврзани со откупот на земјиштето и да се пренасочат до НЕР
9.	Управен суд	Управниот суд е надлежен за спорови за експропријација.
10.	Општински центри за социјални работи	Општинските центри за социјална заштита ќе обезбедат информации за ранливите лица и домаќинствата и ќе го поддржат НЕР во обезбедувањето помош на таквите ЛЗП.
11.	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Ќе ги обезбеди информациите за земјоделското земјиште и ќе изврши пренамена на земјоделско земјиште во земјиште за градежно или други категории.
12.	Агенција за катастар на недвижности	Геодетскиот елаборат/елаборат за експропријација е изготвен врз основа на базата на податоци на Агенцијата за катастар на недвижности и треба да биде верификуван од неа. Агенцијата врши законски измени на сопственоста на сопствениците на недвижен имот по откупот на земјиштето

8.2 Времетраење

Подготовката на специфичните ПОЕ за делницата за интерконекцијата и делниците Свети Николе-Велес може да започне привремено до крајот на 2022 година/почетокот на 2023 година.

Табела 8. Привремен распоред за имплементација за ПОЕ

#	Активност/месец	0	1	2	3	4	5	7	8	9	10...
1.	Подготовка на активностите на ПОЕ										
2.	Склучување договор за раселување / ПОЕ Консултант и изготвување акционен план и распоред за развој на ПОЕ										
3.	Подготовка на нацрт ПОЕ, вклучително и социо- економско истражување, консултации, попис на ЛЗП, попис на средства и вреднување										
4.	Доставување на предлогот за експропријација до органот за експропријација										
5.	Поднесување на нацрт ПОЕ до ЕБОР и ЕИБ										
6.	Финализирање и одобрување на ПОЕ од страна на заемодавачите										
7.	Превод на ПОЕ на македонски (и албански за делница Гостивар-Кичево) и објавување										
8.	Управување со поплаки										Континуирана посветеност
9.	Испорака на правата за компензација на ЛЗП										
10.	Активности за обновување на егзистенцијата										Продолжува според ПОЕ
11.	Активности за следење и евалуација										За време на испораката на ПОЕ и додека не завршат активностите за реставрација на средствата за егзистенција
12.	Надворешна ревизија на завршување (откако активностите за обновување на средствата за егзистенција ќе бидат завршени/блиску до завршување)										Откако ќе се платат надоместоците, додека активностите за реставрација на егзистенцијата завршуваат

8.3 Трошоци и буџет за имплементацијата

Трошоците за откупот на земјиштето и активностите поврзани со раселување ќе бидат целосно покриени од НЕР. Трошоците за развој и имплементација на ПОЕ ќе бидат вклучени во целокупниот буџет на проектот, под државниот придонес. Трошоците за откуп на земјиште и раселување ќе го вклучуваат најмалку следново:

- Надомест за трајно губење на земјиштето;
- Надомест за привремено губење на земјиштето;
- Надомест за загуба на едногодишни / повеќегодишни култури и дрвја;
- Надомест за загуба на нестанбени објекти (огради, плевни, бараки) и инфраструктура (на пр., наводнување, подземни комуникации);
- Надомест за загуба на деловни структури (продавници, работилници или слично).
- Надомест за загуба на деловни приходи и/или извор на егзистенција;
- Специјална помош за ранливите ЛЗП;
- Надомест за отсутни сопственици;
- Мерки за обновување на егзистенцијата;
- Надомест за ограниченото користење на земјиштето во Ограничените зони 1 и 2;
- Трошоци за развој на ПОЕ и обелоденување на РОЕ и ПОЕ и сродни документи;
- Трошоци за услугите на консултантот за раселување и државните проценувачи;
- Трошоци за судските постапки; и
- Трошоци за надворешна ревизија на комплетирање.

Со конкуренцијата на пописот на средствата и вреднувањето и социо-економското истражување, можни се некои модификации и ќе бидат детално опишани во ПОЕ специфични за секциите. Свкупно, точниот буџет за ПОЕ ќе се утврди по завршувањето на истражувањата и вреднувањето.

8.4 Градење на капацитети за испорака на РОЕ и ПОЕ

НЕР има долгогодишно искуство во преземање национални постапки за експропријација, но има ограничена свест за тоа како да управува со активностите за откуп на земјиште и обновување на средствата за живот и поврзаните поплаки според барањата на ЕБОР и ЕИБ. НЕР ќе формира ЕИП што ќе има искуство и со националните регулативи и со барањата за раселување на меѓународните работодавци.

Специјалистот за социјално и раселување на ЕИП треба да поседува доволна експертиза за раселување и ќе обезбеди почетно ниво на градење капацитет за планирањето и спроведувањето на ПОЕ. Целната група на НЕР и нејзините консултанти за раселување ќе го вклучат социјалниот, еколошкиот и правниот персонал, како и сите други оддели и изведувачи кои се засегнати со процесот на откуп на земјиштето.

Темите што треба да се опфатат во рамките на програмата за градење капацитети за раселување може да вклучуваат:

- Принципи и процедури за откуп на земјиште (национални, ЕБОР и ЕИБ);
- Засегнати страни на проектот;
- Организации вклучени во процесот на откуп на земјиште и раселување и нивните улоги;
- Процес на консултации и учество со јавноста;
- Права, компензација и механизми за исплата;
- Проценка на ранливоста и развој на приспособени мерки за поддршка на ранливоста;
- Испорака на активности за обновување на средствата за живот;
- Механизам за поплаки; и
- Следење и известување за активностите на РОЕ и ПОЕ.

9 МОНИТОРИНГ И ИЗВЕСТУВАЊЕ

НЕР и нејзината ЕИП ќе го следат спроведувањето на активностите во Распоредот за имплементација погоре и ќе известуваат за напредокот до работодавачите како што е предвидено во распоредот.

Главната цел на мониторингот ќе биде да се процени напредокот во спроведувањето на ПОЕ во однос на резултатите од обновувањето на условите за живот, нивните влијанија врз стандардот на живеење на ЛЗП и дали целите на ПОЕ се постигнати и/или дали да се преземат некои корективни активности.

Специфичните мерки и индикатори за мониторинг ќе бидат развиени во ПОЕ. Индикаторите за мониторинг ќе ги покриваат показателите за влез, излез и исход и ќе бидат предложени заедно со временската рамка за валидација, зачестеноста на мониторингот и улогите/одговорностите за преземање мониторинг, евалуација на неговите резултати и преземање корективни одлуки за управување, доколку е потребно. Индикаторите за следење може да го вклучуваат следново:

- Имплементација на целите на ПОЕ и дали сите инпути посветени во ПОЕ се испорачани.
- Проценка на спроведувањето на мерките за ублажување и нивната ефикасност и дали е во согласност со барањата на Северна Македонија и кредиторите.
- Свкупно трошење за обновување на условите за егзистенција во однос на временските рокови за исплатување.
- Број на поединечни договори за компензација.
- Број на ЛЗП кои бараат преодна поддршка и видот на поддршката што им се обезбедува.
- Број на ЛЗП кои добиле паричен надомест и како се исплатиле средствата.

- Список на ЛЗП кои се класифицирани како ранливи и им е дадена поддршка.
- Извештаи од експерти ангажирани да обезбедат поддршка за обновување на средствата за егзистенција на ЛЗП.
- Социо-економскиот статус на ЛЗП измерен според основните услови пред економското раселување (вклучувајќи ја родовата сегрегација и ранливоста на податоците собрани за ЛЗП).
- Ефективност на механизмот за поплаки:
  - број на примени поплаки, решени случаи на ниво на проект и времетраење на решавањето.
  - број на нерешени поплаки (во тек).
  - број на поплаки поднесени до судот и временската рамка преземена за решавање на проблемот на суд, итн.
- Агенда и резултати од континуираните консултации со засегнатите страни вклучени во спроведувањето на ПОЕ, вклучувајќи:
  - записници од состаноци и потпишани листови за присуство.
- Проценка дали е обновена егзистенцијата на ЛЗП.

Надворешна ревизија на завршување ќе биде наратана од НЕР откако ќе се платат компензациите, додека активностите за реставрација на средствата за егзистенција привршуваат и штотуку се завршени. Оваа ревизија треба да ја спроведе независен експерт за раселување/реставрација на средства за егзистенција.

АНЕКС 1. ОТКУПУВАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ ЗА ИНТЕРКОНЕКЦИЈАТА ПО КАТЕГОРИЈА НА КОРИСТЕЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕТО

	Бр. на парцели	Број на земјишни парцели по категорија на користење на земјиштето														
		Обработливо земјиште	Пасишта	Лозја	Изградено земјиште за градба	Реки	Друго природно неплодно земјиште	Патишта и железници	Потоци	Некатегоризирани	Карпи	Овоштарници	Градини	Клисури	Шуми	Неизградено земјиште за градба
Трајно преземање земјиште																
Во приватна сопственост	405	326	35	43	-	1	-	0	-	-	-	-	-	--		-
Во државна сопственост	676	244	103	43	5	42	59	56	-	4	6	6	1	2	105	-
Ко-сопственост државна / приватна	8	8	-	-	-	-	-	0	-	-		--		-	-	-
Компании	5	5		-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Вкупен број на парцели	1,094	583	138	86	5	43	59	56	0	4	6	6	1	2	105	0
% на парцели	100.0	53.3	12.6	7.9	0.5	3.9	5.4	5.1	0.0	0.4	0.5	0.5	0.1	0.2	9.6	0.0
Привремено преземање земјиште																
Во приватна сопственост	866	683	68	114	-	1	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Во државна сопственост	1,037	320	213	63	-	74	110	105	-	8		4	2	6	129	3
Ко-сопственост државна / приватна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Компании	8	8		-				-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вкупен број на парцели	1,911	1,011	281	177	0	75	110	105	0	8	0	4	2	6	129	3
%, бр, на парцели	100.0	52.9	14.7	9.3	5.8	3.9	0.0	5.5	0.0	0.4	0.0	0.2	0.1	0.3	6.8	0.2

АНЕКС 1: ОТКУПУВАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ ЗА ДЕЛНИЦА СВЕТИ НИКОЛЕ-ВЕЛЕС ПО КАТЕГОРИЈА НА КОРИСТЕЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕТО

	Бр. на парцели	Број на земјишни парцели по категорија на користење на земјиштето														
		Обработливо земјиште	Пасишта	Лозја	Изградено земјиште за градба	Реки	Друго природно неплодно земјиште	Патишта и железници	Потоци	Некатегоризирани	Карпи	Овоштарници	Градини	Клисури	Шуми	Неизградено земјиште за градба
Постојано преземање земјиште																
Во приватна сопственост	115	79	7	27	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Во државна сопственост	236	131	24	3	5	6	9	29	4	3	1	1	1	1	18	-
Ко-сопственост државна / приватна	12	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Компании	17	8	-	-	-	1	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Исламска верска заедница	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 (TBC)
Вкупен број на парцели	381	229	31	30	6	8	9	38	4	3	1	1	1	1	18	1
%, Број на парцели	100.0	60.3	8.2	7.9	1.6	2.1	2.4	10.0	1.1	0.8	0.3	0.3	0.3	0.3	4.7	0.3
Привремено преземање земјиште																
Во приватна сопственост	152	107	7	33	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Во државна сопственост	267	147	29	5	1	9	8	31	4	2	-	1	1	1	23	5
Ко-сопственост државна / приватна	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Компании	21	7	2	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Вкупен број на	450	271	38	38	1	11	8	33	4	2	0	1	1	1	23	5

парцели																
% на парцели	100.0	60.2	8.4	8.4	0.2	2.4	1.8	7.3	0.9	0.4	0.0	0.2	0.2	0.2	5.1	1.1

АНЕКС 2: ОБРАЗЕЦ ЗА ПОПЛАКИ

Напомена: формуларите треба да бидат достапни на албански јазик за сите општини и градилишта долж делот на гасоводот Гостивал-Кичево.

Име			
Презиме			
Контакт информации	☐ Адреса: Да се напише поштенската адреса: _____ _____ _____		
Да се наведат претпочитаните средства за комуникација (адреса, телефон, е-пошта)	☐ Телефон: _____ ☐ Е-маил: _____		
Доверливост: ☐ Барам да не се открива мојот идентитет без моја согласност ☐ Би сакал/а да поднесам поплака анонимно* *Во случај на анонимни поплаки, не можеме да ви го соопштиме одговорот но ќе го објавиме случајот и одговорот во годишниот извештај за поплаки и на нашата веб-страница			
Претпочитан јазик за комуникација:	☐ македонски ☐ албански ☐ англиски		
Опис на поплаката/тврдењето:		На што се однесува поплаката? Што се тврди?	
Дата на инцидент/поплака	☐ Еднократен инцидент/поплака (датум _____) ☐ Се случило повеќе од еднаш (колку пати? _____) ☐ Во тек (во моментов има проблем)		
Дополнителна придружна документација:	Простор за прикачување материјали		
Кои мерки би сакале да ги предложите за да го решите вашиот проблем?			
Потпис на лицето подносител на поплаката		Дата на поднесување:	